

Uniwersytet Gdański

PLANOWANIE PRZESTRZENNE W ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONYM

Dobre praktyki
w projekcie EcoRegion

(bez ilustracji i map)

Project part-financed by the
European Union (European
Regional Development Fund)

Baltic Sea Region
Programme 2007-2013

Gdańsk 2012

Informacje o zespole realizującym projekt EcoRegion w Uniwersytecie Gdańskim

Uniwersytet Gdański w projekcie EcoRegion współpracował (na podstawie Umowy Partnerskiej zawartej w lipcu 2009 r.) z Partnerem Wiodącym (*Lead Applicant*) - Niemieckim Federalnym Ministerstwem Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Jądrowego.

Kierownikiem projektu w pierwszym roku realizacji projektu był dr Sławomir Grabowski z Katedry Makroekonomii UG.

Od połowy 2010 r. kierowanie projektem przejął dr hab. Witold Toczyski z Ośrodka Współpracy Regionalnej UG, którego w sprawach organizacyjnych wspierała mgr Katarzyna Michalak-Magda.

Funkcje specjalisty ds. problematyki planowania przestrzennego oraz sekretarza projektu sprawował mgr inż. arch. Jacek Lenzion.

Do współpracy w projekcie zaprosiliśmy m. in. Bałtycki Instytut Spraw Europejskich i Regionalnych z Gdyni, Bałtycką Agencję Rozwoju Regionalnego z Gdańska oraz Instytut Rozwoju z Sopotu.

Wśród uczestników prac projektowych znalazło się liczne grono naukowców i ekspertów (wymieniamy ich w kolejności alfabetycznej) :

mgr Joanna Barzowska – Bałtycki Instytut Spraw Europejskich i Regionalnych

mgr Roman Chmielewski – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

mgr Tomasz Cykalewicz - ekspert

mgr Ewa Głazek – Instytut Rozwoju

dr hab., prof. UG Krystyna Gawlikowska Hueckel

dr Mirosław Jodko - Uniwersytet Gdański

mgr Jarosław Łosiński - Bałtycki Instytut Spraw Europejskich i Regionalnych

mgr Robert Mazurkiewicz – Sekretariat Programu Południowy Bałtyk

mgr Radomir Matczak – Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

mgr Katarzyna Michalak-Magda - Bałtycki Instytut Spraw Europejskich i Regionalnych

mgr Przemysław Michalak – Uniwersytet Gdański

dr Adam Mikołajczyk – Uniwersytet Gdański, także Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

mgr Jakub Pietruszewski – Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

dr Waldemar Polak – Uniwersytet Gdański i Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania

dr hab. prof. PG Tomasz Parteka - Politechnika Gdańska

mgr Agnieszka Pawelczyk - Bałtycki Instytut Spraw Europejskich i Regionalnych

mgr Izabela Rutkowska – Bałtycki Instytut Spraw Europejskich i Regionalnych

mgr Małgorzata Sobolew - Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

dr hab. Jacek Sołtys – Politechnika Gdańska

mgr Katarzyna Sulewska – Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej, także Politechnika Gdańska

dr Wiktor Szydarowski – ekspert niezależny

dr Ewa Toczyska – Bałtycki Instytut Spraw Europejskich i Regionalnych

mgr Katarzyna Werner - Krajowy Ośrodek EFS

dr hab., prof. UG Jacek Zaucha – Uniwersytet Gdański oraz Instytut Morski w Gdańsku

mgr Tomasz Zieliński – Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego

a ponadto – zespół doktorantów UG:

mgr Martyna Bildziukiewicz, mgr Rafał Kochan, Ewa Okroy, mgr Elżbieta Okroy, mgr Marcin Szywała,

mgr Krzysztof Połom,

Redakcja publikacji - Ewa Toczyska

Projekt był realizowany przy wsparciu Prorektora UG prof. UG, dr hab. Mirosława Krajewskiego, oraz zespołu Działu Ewidencji Projektów Zagranicznych pod kierunkiem p. mgr Ewy Kogut, dzięki którym mogliśmy przebrnąć przez bariery i zawłości skomplikowanych procedur programu BSR 2007 – 2013 i problemów finansowych (m. in. prefinansowania całości kosztów z pożyczki Rektora UG) .

Spis treści

1.	<i>Witold Toczyski</i>	wstęp	
2.	<i>Jacek Lenzion</i>	Dobre Praktyki – identyfikacja i możliwości upowszechnienia – artykuł J. Lenziona	
3.	<i>Zespół UG</i>	Dobre praktyki (wg wykazu)	

Wstęp

Region Morza Bałtyckiego, mimo iż wciąż dość daleki od zrównoważonego, jest inicjatorem i stąd niejako naznaczonym liderem w podejmowaniu inicjatyw mających na celu wdrożenie zaleceń światowych szczytów w Rio i Johannesburgu. Bałtycka Agenda 21 została twórczo rozwinięta w 2004 r. poprzez tzw. Zobowiązania z Aalborg (*Aalborg Commitments*). Rozwijamy intensywnie Region Morza Bałtyckiego w kierunku pierwszego w świecie EkoRegionu, gdzie wzrost gospodarczy harmonizowany jest z integralnością środowiska i sprawiedliwością społeczną - to ideowe założenie projektu EcoRegion, który został zainicjowany w 2009 roku jako projekt flagowy w Programie *Baltic Sea Region 2007-2013*. Partnerem wiodącym było niemieckie Ministerstwo Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Jądrowego przy silnym politycznym wsparciu Grupy Baltic 21 i całej Rady Państw Morza Bałtyckiego (CBSS). Projekt ma silne powiązania z zagadnieniami priorytetowymi wskazanymi w Strategii dla Morza Bałtyckiego (*EU BSR Strategy*).

Osią konstrukcyjną projektu była próba wdrażania rozwiązań istotnych dla rozwoju zrównoważonego 10 regionów BSR (wśród nich, niestety, żadnego z Polski) poprzez zasilenie ich koncepcjami dobrych praktyk zebranych przez partnerów reprezentujących w B21 następujące sektory:

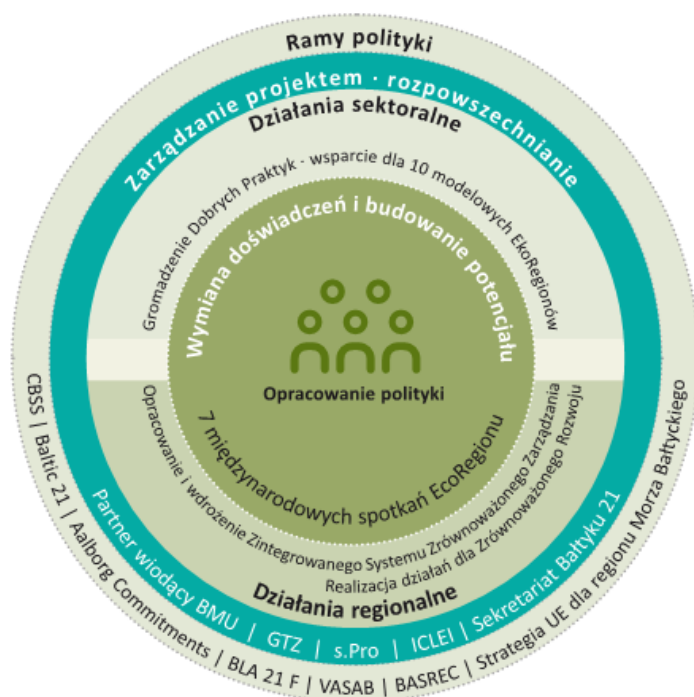
- **E d u k a c j a**: Norweskie Centrum Edukacji
- **E n e r g e t y k a**: Instytut Morski w Gdańsku
- **L e ś n i c t w o**: Szwedzka Agencja Leśnictwa
- **T u r y s t y k a**: Uniwersytet w Greifswaldzie
- **P r z e m y s ł**: Program Uniwersytetu Bałtyckiego
- **R o l n i c t w o**: Instytut im. Juliusa Kühna
- **P l a n o w a n i e p r z e s t r z e n n e**: Uniwersytet Gdański (upoważniony przez VASAB)
- **T r a n s p o r t**: Uniwersytet w Göteborgu

Polscy Partnerzy podjęli się przewodzenia w dwóch sektorach: w energetyce i przestrzennym planowaniu. Podkreślić trzeba, że pracownicy UG, w szczególności Katedry Makroekonomii, od 19 lat uczestniczą w programie *VASAB 2010* (Wizja i strategię wokół Bałtyku 2010) sprawującego rolę lidera w problematyce planowania przestrzennego w ramach Bałtyckiej Agendy 21.

W projekcie sprzyjano międzyregionalnemu, międzysektorowemu oraz regionalno-sektorowemu dialogowi i porozumieniu w sprawie zrównoważonego rozwoju regionu Morza Bałtyckiego. W trakcie konferencji i warsztatów Projektu poszukiwano sposobów, które mogłyby prowadzić do stworzenia i popularyzacji Zintegrowanego Systemu Zarządzania w uczestniczących regionach.

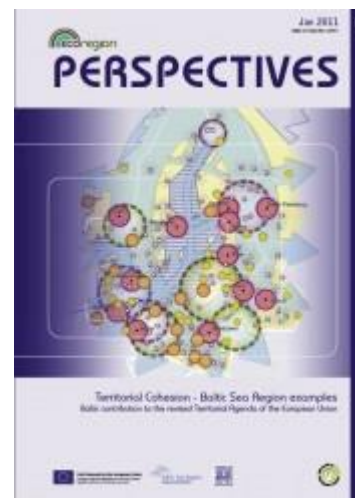
Strukturę projektu przedstawia poniższy schemat.

Schemat ukazuje architekturę działań projektowych, wśród których było siedem spotkań międzynarodowych, gromadzenie dobrych praktyk do wykorzystania w 10 modelowych subregionach (dla sfery wspólnie dość szeroko rozumianego planowania przestrzennego udało się zebrać ponad 40 takich praktyk), a także wymiana doświadczeń i budowanie potencjału organizacji reprezentowanych w projekcie. W centrum, jako intencjonalnie kluczowe zadanie, przedstawiono formułowanie wytycznych dla polityki zrównoważonego rozwoju i możliwości dotarcia z tymi

rekomendacjami do gremiów decyzyjnych i planistycznych.

Szczególnym wydarzeniem w ramach projektu była konferencja "Integrated Approach to Spatial Development of Europe - Meaning of Territorial Cohesion", która odbyła się w Warszawie 7-8 lutego 2011 roku. Została zorganizowana wspólnie: przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, program VASAB 2010, oraz Uniwersytet Gdański. Na konferencji została zaprezentowana publikacja *EcoRegion Perspectives*, zredagowana pod kierunkiem prof. UG Jacka Zauchy, *spiritus movens* polskiego zespołu w projekcie EcoRegion.

Zespół UG uczestniczący w projekcie zorganizował ponadto kilka roboczych seminariów. Dorobek prac zespołu obejmujący dobre praktyki z rekomendacjami, oraz poglądy na temat roli planowania przestrzennego w rozwoju zrównoważonym zebraliśmy w dwóch częściach. Pierwsza część obejmuje prace o charakterze eksperckim (w tym specjalistów, którzy wiele lat byli związani z programem VASAB 2010 i b. Rządowym Centrum Studiów Strategicznych, które przewodziło w tym programie). Druga część zawiera najbardziej przydatne dla polskiego odbiorcy dobre praktyki ze sfery planowania przestrzennego wraz z komentarzem dotyczącym możliwości ich dalszego doskonalenia i wdrażania.

Teksty tej publikacji są także dostępne na CD oraz na stronie Katedry Makroekonomii UG - <http://ekonom.ug.edu.pl/makro/index.html?xa=ecoregion>

Witold Toczyski

Sopot, styczeń 2012

Jacek Lendzion

Dobre Praktyki – identyfikacja i możliwości upowszechnienia

Wstęp

Prezentowane w tym tomiku opisy tzw. Dobrych Praktyk (DP) zrównoważonego rozwoju w zakresie planowania przestrzennego w Regionie Bałtyckim przygotował zespół z Uniwersytetu Gdańskiego w trakcie realizacji projektu *The Baltic 21 Eco-Region Project (EcoRegion)*. Projekt ten realizowano w ramach Programu Morza Bałtyckiego 2007-2013 Europejskiej Współpracy Terytorialnej współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Uniwersytet Gdański był jednym z 25 partnerów w tym projekcie i odpowiadał za problematykę planowania przestrzennego zrównoważonego rozwoju Regionu Morza Bałtyckiego.

Koncepcja stworzenia katalogu dobrych praktyk była trzonem projektu *EcoRegion* (udostępnionego na stronie www.baltic-ecoregion.eu). DP zostały opisane, jako przykłady zastosowanych rozwiązań konkretnych sytuacji problemowych w określonym regionie z zakresu szeroko zdefiniowanego planowania przestrzennego. Projekt jest dalej doskonalony pod auspicjami CBSS (*adres: <http://www.cbss.org/Environment/baltic-21>*).

Mimo, że w poszukiwaniu „*best practices*” nie zawsze udało się znaleźć takie, które można jednoznacznie określić, jako najlepsze, to interesowało nas przedstawienie różnorodnych innowacyjnych rozwiązań przestrzennych w powiązaniu z dziedzinami wyszczególnionymi w działaniach Baltic 21. Ważnym elementem przedstawienia DP było wskazanie możliwości upowszechnienia w innych regionach.

Przedstawiany zbiór DP zasadniczo opiera się na opisach w języku angielskim zawartych w bazie DP. Jednak nie wszystkie DP z zakresu planowania przestrzennego znalazły się w tym tomiku. Niektóre DP były identyfikowane w początkowym okresie realizacji projektu, lub w oparciu o niezbyt aktualne źródła. Niektóre DP zostały zaktualizowane bądź istotnie rozszerzone, gdy uznaliśmy, że warto zwrócić uwagę na dodatkowe informacje istotne dla polskiego odbiorcy

Proces poszukiwania i identyfikowania dobrych praktyk

Faza przeszukiwania, identyfikacji i wstępnej selekcji DP trwała od lipca 2009 r. i obowiązywały w niej kryteria s e l e k c j i w s t ę p n e j zdefiniowane przez odpowiedzialny za zgromadzenie praktyk zespół Komitetu Sterującego, uzgodniony z partnerami projektu reprezentującymi sektory i ostatecznie zapisany w dokumencie *Guidelines*.

Podstawowe kryteria wyboru praktyk:

- zastosowanie w określonym regionie lub mniejszej jednostce, np. miasto, powiat,
- nadaje się do wdrażania w innych regionach (*transferability*)
- przyczynia się do zrównoważonego rozwoju (w sensie "sustainability") i ma nowatorski charakter (*innovative*)

Przydatność tych DP podlegała ocenie przez podmioty je wykorzystujące, w szczególności przez reprezentujące regiony „modelowe” uczestniczące w projekcie jako Partnerzy.

W odniesieniu do praktyk z zakresu planowania przestrzennego zespół projektowy Uniwersytetu Gdańskiego przyjął dodatkowo, że odpowiednia praktyka:

- odnosi się do sposobu użytkowania przestrzeni (*land-use*) lub jej zagospodarowania (*spatial management /organization*),
- operuje dokumentem / narzędziem polityki władz publicznych i umożliwia oddziaływanie na inne podmioty aktorów procesu planowania i/lub rozwoju przestrzennego.
- dotyczy przede wszystkim metodyki planowania przestrzennego i przygotowywania / podejmowania decyzji w tym zakresie

W przypadku planowania przestrzennego „zastosowanie” oznacza wdrożenie metody planistycznej czy decyzyjnej a nie – jak to często się narzucało przy korzystaniu z pośrednich źródeł informacji – rezultat planowania, decyzji i realizacji, czyli faktycznie już zrealizowane przedsięwzięcie (np. obiekt inwestycyjny).

Przebieg procesu wyboru i publikowania dobrych praktyk

Praktyki „k a n d y d a t y” do uznania ich, jako wartościowe (spełniające kryteria „dobrych praktyk”) zostały zidentyfikowane przez przeszukiwanie różnych źródeł. Były to m. in. strony internetowe projektów Bałtyckiego Interreg-u - www.eu.baltic.net. Kilka projektów zidentyfikowaliśmy korzystając z omówień zawartych na stronie Uniwersytetu w Greifswaldzie - http://www.yepat.uni-greifswald.de/yepat/index_. Zazwyczaj korzystaliśmy z anglojęzycznych abstraktów i tekstów promocyjnych. Aby uzyskać wiarygodną, bardziej pełną informację, zwłaszcza pod kątem stosowalności praktyk, sięgnąć trzeba było do różnych źródeł informacji, a następnie dokonać merytorycznej oceny i konsolidacji tekstu opisu.

Kolejnym zadaniem była wstępna analiza o c e n a i c h p r z y d a t n o ś c i . W jej wyniku niektóre opisy wymagały modyfikacji i/lub rozszerzenia o nowe elementy lub ujęcia. W dziewięciu przypadkach skorzystać trzeba było z tekstów dostępnych w języku oryginału, tj. kraju gdzie dana praktyka powstała i/lub była zastosowana. Zatem teksty te wymagały tłumaczenia z języka niemieckiego, polskiego lub szwedzkiego na język angielski. Potrzeba przygotowania tłumaczeń odnosiła się do przypadków mniej znanych a więc nieopisanych wystarczająco lub wcale nieopisanych w angielskojęzycznych źródłach informacji Tłumaczenia nie zawsze mogły być dosłowne - poprzez dobór słów o właściwym zakresie znaczeniowym i wyrażen idiomatycznych autorzy starali się przekazać sens wyводу i treść opracowań źródłowych (oryginalnych), kierując się polskim słownictwem fachowym z dziedziny planowania przestrzennego i polityki zrównoważonego rozwoju. Ostateczna akceptacja wyboru dokonana została przez zespół pracowników Ośrodka Współpracy Regionalnej UG. Praktyki umieszczane były sukcesywnie na stronie projektu.

Jednym z narzuconych przez Komitet Sterujący wymogów, utrudniającym sensowny opis, był bardzo restrykcyjny limit objętości - np. opis w punkcie „*good practice applied*” tylko ok. 20 wierszy.

Zgodnie z decyzją Komitetu Ekspertów ds. Zrównoważonego Rozwoju BSR przy CBSS - dalej Baza ta będzie doskonała jako instrument promocji idei Agendy B21 na platformie internetowej tej organizacji (CBSS). Dobre praktyki zgromadzone dotąd w projekcie opisane są na stronie <http://www.baltic-ecoregion.eu/index.php/Good-Practice-Overview;139/1>, w podziale na sferę „Planowania Przestrzennego” oraz 7 innych sfer Bałtyckiej Agendy ZR (Baltic Agenda 21 - B21). Większość tych sfer (jak: transport, rolnictwo, leśnictwo, turystyka) ma przestrzenny wymiar, aczkolwiek ewidentne są też takie odniesienia w sferze energetyki i przemysłu, a nawet szeroko pojętej edukacji.

Ewaluacja dobrych praktyk pod kątem nowoczesnego planowania przestrzennego

Przedmiotem planowania przestrzennego jest struktura przestrzenna wyróżnionych układów terytorialnych (społeczno-gospodarczych). Dynamika tego procesu wskazuje na możliwości osiągnięcia pożądanego rozwoju (ZR), jak i poprawy spójności terytorialnej. Zwrócić należy przy tym uwagę, że:

- polityka zrównoważonego rozwoju (ZR) ma wymiar wielopokoleniowy i zasobowy tj. zachowanie (lub wzrost np. jakości) zasobów, warunkujących dobrostan bytu kilku następnych pokoleń (także - możliwości wyboru / kształtowania opcji). Implikuje to myślenie i działanie dalekosiężne czasowo oraz działania w kategoriach efektywności wielokryterialnej, głównie. tzw. eko-eko (ekonomicznej i ekologicznej), tj. uwzględnianie pełnego cyklu życia przedsięwzięć w rachunku ciągłym.

- polityka spójności terytorialnej (ST) współzależna z ZR a w części będąca dopełnieniem tej idei skupia się na wymiarze terytorialnej dostępności i sprawiedliwości oraz jakości szeroko pojętego środowiska życia, aktywności.

Zgodnie z tym spostrzeżeniem można dostrzec wyraźną tendencję do łączenia aspektów ZR i ST. Tak też ewoluuje pojęcie ZR w dokumentach strategicznych UE. Następuje to poprzez włączenie wymiaru przestrzennego do pojęcia spójności (od „zawsze” używanego w UE) a obecnie wyrażanego w pojęciu „*sustainability*”. Używane jest ono obecnie w tak wielu znaczeniach, że straciło swój pierwotny sens jako kierunkowa wytyczna dla przetrwania całej ludzkości na Ziemi.

Operatywne (robocze) określenie kompleksowo pojętego celu działań planistycznych może brzmieć zatem: **Z r ó w n o w a ż o n y i S p ó j n y T e r y t o r i a l n i e R o z w ó j (ZSTR)**.

W osiągnięciu celów ZSTR konieczny jest wysiłek w dwóch kierunkach:

- koncentracji na celach i działaniach strategicznych oraz bezpośredniej przekładalności planów na działania. Oznacza to planowanie strategiczno-operacyjne, odpowiadające na ważne wyzwania (*challenges*) przygotowane na zagrożenia i mobilizujące do działań (*development & action planning*), przy czym co najmniej równie ważne jak wynik – uzgodnione dokumenty - uznaje się sam proces planowania, i powstające w jego trakcie efekty w postaci „uczenia się” podmiotów i ich mobilizacji;

- współpracy i dążeniu do konsensusu w planowaniu i podejmowaniu decyzji oraz ich realizacji i to obejmująca zarówno różny poziom władzy (*multilevel governance*) jak udziały głównych interesariuszy i szerszych kręgów społecznych, reprezentowanych często przez tzw. sektor III społeczeństwa obywatelskiego. Zatem jest to planowanie partycypatywne i międzysektorowe.

Możliwości przeniesienia doświadczeń – zastosowania dobrych praktyk w regionach „receptyjnych”

Skuteczna implementacja dobrych praktyk w subregionach BSR wymaga dobrego poznania, zrozumienia a niekiedy odpowiedniej umiejętnej interpretacji doświadczeń uzyskanych w regionach gdzie te praktyki zostały „wytworzone”. Następnie konieczne jest zanalizowanie i ocena warunków przeniesienia praktyk do innych regionów, a więc zidentyfikowania ich potrzeb, oczekiwań oraz warunków wdrożenia. Mowa jest przede wszystkim o regionach „modelowych” – to jest tych, które deklarowały taki charakter w ramach projektu jak i innych pośrednio związanych z działaniami projektu np. przez to że stanowiły „zaplecze” dla szczególnie inspirujących praktyk z danego sektora. Przykładem jest city-region Goeteborga (znany z bogatych doświadczeń w zakresie polityki

transportowej) czy obszar metropolitalny Helsinek (HOM) – ewidentny leader w zakresie promocji klastrów innowacji poprzez narzędzia polityki i gospodarki przestrzennej. Ponadto, miasto Lahti, będące partnerem w projekcie jest biegunem rozwoju w ramach HOM.

Podobny charakter regionu „stowarzyszonego” ma dwubiegunowy obszar nadmorskiego regionu Rostock – Stralsund jako najbardziej dynamicznie rozwijająca się część landu MVP będąca w relacji do partnera – tym razem typowej strefy rekreacji i kompleksowych kwestii interakcji środowiskowej wybrzeża morskiego (Wyspa Darss).

Regiony polskie nie brały udziału w projekcie bezpośrednio niemniej Pomorze i pozostałe regiony północnej Polski – posiadające ewidentne doświadczenia w implementacji europejskich praktyk ZR – zaliczyć należy do obszarów, gdzie podejmowane powinny być dalsze pilotowe wdrożenia.

Ogólne warunki dla skutecznego przenoszenia doświadczeń w zakresie DP

Aby osiągnąć pożądaną efekt w postaci zagnieżdżenia się DP w nowym regionie jednym z ważniejszych warunków jest istnienie w regionie recepcyjnym polityki w danej sferze, która tworzy ramy koncepcyjne i operacyjne dla tego celu. W zakresie mobilności społecznej i dostępności przestrzennej potrzebna jest z i n t e g r o w a n a s t r a t e g i c z n i e koncepcja gospodarki przestrzennej i polityki transportowej. Obejmuje ona w sobie również zestaw efektywnych przedsięwzięć wdrożeniowych i zaangażowanie wielu podmiotów, najlepiej pasujących do warunków konkretnego miasta i regionu. Powinna ona przede wszystkim wspierać wszystkie strategiczne cele regionu / miasta i musi być zintegrowana ze wszystkimi istotnymi sektorami polityki takimi jak mieszkalnictwo, nieruchomości i rozwój gospodarczy.

Istotne znaczenie dla zapewnienia sukcesu w przenoszeniu DP ma współpraca interdyscyplinarna i komunikacja między partnerami. Przykłady rozwiązań sprzyjających to: interdyscyplinarne grupy robocze (*think-tanki* strategiczne), a na poziomie operacyjnym Partnerstwo Publiczno-Prywatne (PPP), w którym dzieli się koszty, ryzyko, odpowiedzialność i korzyści ekonomiczne między partnerów.

Oprócz współpracy interdyscyplinarnej pozytywną rolę odgrywa współpraca między władzami i podmiotami na odpowiednim poziomie hierarchii terytorialnej ogniskująca się na poziomie regionu (*multilevel governance*).

Jeżeli między potrzebnymi stronami funkcjonuje współpraca, metody wprowadzające innowacyjne formy planowania przestrzennego (ZSTR) muszą być stopniowane tak, aby interesariusze nie byli narażeni na gwałtowne zmiany, a wprowadzanie jakiegokolwiek zrównoważonego projektu nie wymusi na ludziach potrzeby nagłych zmian zachowań. Stopniowe działanie będzie pożądaną przez każdą władzę ze względów politycznych, a może być konieczne ze względów prawnych.

Zaangażowanie rzeczywistych interesariuszy w proces planowania jest zagadnieniem bardziej złożonym. Komunikacja i konsultacje publiczne są integralną częścią procesu podejmowania decyzji dającego ludziom przekonanie, iż proces uwzględnia ich punkt widzenia i warto w nim brać udział.

Do najważniejszych zagadnień należy pokonanie barier finansowych. Istotne są także bariery prawne i instytucjonalne. Zatem zanim nastąpi transfer praktyk, musi zostać przeanalizowane ich funkcjonowanie w regionach, w których były realizowane, pożądaną mogą okazać się odpowiednie działania adaptacyjne. Przenoszenie doświadczeń ogólnie rzecz biorąc jest trudne, ponieważ każde miasto ma swoje specyficzne cechy. Dlatego możliwość bezpośredniej i mechanicznej implementacji

najlepszych praktyk z konkretnych miast jest ograniczona, raczej wzmacniany powinien być trend naśladowania najlepszych europejskich praktyk. Polityki w większości sytuacji nie mogą być „kopiowane” jako całość, ale raczej winny być inspiracją dla wdrażania analogicznych projektów.

Problemy finansowe mogą ograniczać upowszechnianie doświadczeń w największym stopniu. Inny problem stanowią często słabe umiejętności językowe przedstawicieli lokalnych władz.

Mimo trwającej już wiele lat integracji nowych krajów członkowskich UE (proces dłuższy niż data formalnego wstąpienia) i ich silnej orientacji na rozwiązania praktykowane w krajach Europy Zachodniej nadal brak determinacji władz politycznych, regionalnych dla budowania struktur i procesów w ramach Zrównoważonego i Spójnego Terytorialnie Rozwoju.

Celem naszej publikacji jest ożywienie wymiany myśli i refleksji w środowisku planistów przestrzennych, aby zbierać argumenty do dyskusji z władzami politycznymi.

Zawartość

Rewitalizacja historycznych kompleksów miejskich i wojskowych w strefie transgranicznej	12
Projekt Väinameri: Turystyka w małej skali	13
Zarządzanie konfliktem: przestrzeny i sezonowy podział na strefy	15
Planowanie przestrzenne i zintegrowane podejście do prewencyjnej ochrony przeciwpowodziowej	
Zrównoważony rozwój struktury przestrzennej miasta stymulowany przygotowaniem do dużej imprezy sportowej	
Stosowanie transnarodowej perspektywy w lokalnym planowaniu przestrzennym	
Partycypacyjne planowanie: GIS – innowacyjne narzędzie	
Wykorzystanie walorów okolicy przez dzieci	
Współpraca sieciowa regionów na rzecz turystyki śródlądowej i rozwoju miejskiego	
Eko-osady, oddolne inicjatywy zrównoważonego mieszkalnictwa na terenach wiejskich	
System informacji planowania przestrzennego dla koordynacji rozwoju w regionie nadgranicznym	
Planowanie przestrzenne obszarów morskich: Pilot MSP	
Obniżona odpłatność za parkowanie w celu promowania samochodów ekologicznych	
Energia wiatrowa – planowanie wpływu na ptaki	
Plan działań zrównoważonej energetyki w gminach wiejskich	
Planowanie osiedla mieszkaniowego we współpracy z biznesem i przyszłymi mieszkańcami	
Promocja centrów innowacji poprzez metropolitalne planowanie przestrzenne	
Koncepcja zielonego, spójnego miasta wspierana przez sieć trolejbusową	
Uprawa lasu – przeciwdziałanie szkodom burzowym	
Zwiększanie świadomości w edukacji – zielony pas Frankfurtu	
Zapobieganie niedoborom wody	
Centrum handlowe zgodne z ideą zrównoważonego rozwoju	
Zarządzanie programem „Natura 2000” przez dobrowolne umowy	
Edukacja szkolna – Równy dostęp do budynków	
Popioły z elektrowni jako nawóz dla lasu energetycznego (obieg zamknięty)	
Naturalna ochrona w lasach iglastych	
Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych	
Dolina Rospudy – ochrona przyrody i rozwiązywanie problemów z nią związanych	
Ochrona lasu – kontrolowane pożary lasów	
Koncepcja zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich ILEK	

Rewitalizacja historycznych kompleksów miejskich i wojskowych w strefie transgranicznej

Region nadgraniczny – Polski Kostrzyn i Niemiecki Küstriner Vorland

W regionie Morza Bałtyckiego wiele byłych twierdz i powojkowych terenów podlega rewitalizacji. Aby poradzić sobie z takimi obiektami o specyficznym przeznaczeniu i historii, potrzebne jest dokładne planowanie i wielostopniowe zarządzanie. Gminy i regiony słabe strukturalnie powinny opracować w tym względzie nową tożsamość i profil ekonomiczny. Kilka dobrych praktyk związanych z takim procesem transformacji można znaleźć na pograniczu polsko-niemieckim.

Przekształcenie byłych obiektów wojskowych jest ważnym problemem w regionie Morza Bałtyckiego. Po zakończeniu "zimnej wojny" w Europie pozostało wiele opuszczonych stref wojskowych i innych obiektów przeznaczenia wojskowego. Przekształcenie tych rozległych niewykorzystanych terenów do celów cywilnych stało się nowym wyzwaniem dla planowania przestrzennego. Istnieje również potrzeba wypracowania nowej miejskiej funkcji i nowej tożsamości dla starszych, zabytkowych kompleksów powojkowych.

Wdrożenie

W 1999 roku powstała w regionie Morza Bałtyckiego sieć CONVERNET w celu opracowania innowacyjnych rozwiązań rewitalizacji byłych stref wojskowych. Polski Kostrzyn i niemiecki Küstriner Vorland wypracowały ponowne wykorzystanie w cywilnym charakterze fortu po obu stronach granicy. W czasie II wojnie światowej Stare Miasto w Küstrin / Kostrzynie i jego twierdza zostały prawie całkowicie zniszczone i do dziś ich nie odbudowano. W latach 2001-2003 w ramach projektu pilotażowego przygotowano i przyjęto plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Starego Miasta. Utworzył on ramy prawne, w których mogły być prowadzone wszystkie inwestycje - publiczne i prywatne. Transgraniczne badania nad rewitalizacją Starego Miasta w Kostrzynie nad Odrą i jednym z zewnętrznych fortów - Gorgast, były kolejnym krokiem w projekcie mającym na celu odbudowę i zarządzanie okolicą. Wraz z planem i wsparciem infrastrukturalnym (kanalizacja, telekomunikacja, transport) umożliwił on współpracę gmin wzdłuż granicy w turystyce i rozwoju obszarów miejskich, takich jak mieszkalnictwo i strefy dla biznesu. Stworzono również podstawę do wspólnego planowania przestrzennego i aplikowania o dalsze finansowanie, zarówno ze źródeł UE, jak i programów krajowych. Pomiędzy 2003 - 2007 gmina Kostrzyn objęła przewodnictwo w projekcie „Kultura bałtycka i turystyczne szlaki twierdz” (BFR) w ramach INTERREG-III-B.

Innowacyjność praktyki

Wspólne planowanie przestrzenne w regionie przygranicznym, wdrażanie programów rewitalizacji w oparciu o tożsamość z 2 różnych kultur. Istotą innowacji jest jednak wspólne działanie dla stworzenia europejskiego środowiska miejskiego dla np. mieszkalnictwa i rozwoju biznesu.

Możliwości transferu doświadczeń

Nieograniczony w każdym regionie transgranicznym; dalsze rozwijanie w ramach przestrzennych i czasowych międzyregionalnych planów działań

Kontakt:

Agnieszka Żurawska-Tatała, International Cooperation Officer, Kostrzyn nad Odrą,
66-470 Kostrzyn nad Odrą
tel. / fax +48 95 727 81 23
vfdgkuestrins@aol.com

Projekt Väinameri: Turystyka w małej skali

Väinameri, wyspy Saaremaa, Hiiumaa i Vormsi, Estonia

- Wspieranie turystyki na małą skalę w oparciu o dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, takie jak turystyka wiejska, przez oferowanie różnych zajęć dla podmiotów lokalnych, wspólne działania marketingowe i badania
- Wspieranie i promowanie lokalnych produktów i rękodzieła
- Tworzenie nowych miejsc pracy, szlaków tematycznych i pomysłów na biznes dzięki współpracy sieciowej

Region Väinameri w Estonii ma bogaty potencjał przyrodniczy i kulturowy, który może być wykorzystany dla turystyki. W ramach projektu wielu partnerów współpracowało w ramach sieci i czerpało przykład z tego regionu w celu stworzenia turystyki na małą skalę.

Wdrożenie

Celem projektu Väinameri jest przywrócenie i utrzymanie cennych aspektów krajobrazu wybrzeża dla zwiększenia walorów przyrodniczych, w celu zwiększenia atrakcyjności obszaru i rozwoju zrównoważonego rolnictwa, turystyki na małą skalę i regionalnej produkcji, zarówno produktów rolnych jak i rękodzieła. Obszar objęty projektem obejmuje płytkie części Morza Bałtyckiego łączące wyspy Saaremaa, Hiiumaa i Vormsi z kontynentalną Estonią. Obszar ten nazywany jest Väinameri.

Projekt Väinameri zachęca do turystyki wiejskiej poprzez różne kursy dla lokalnych aktorów oraz wspólne działania marketingowych i badania. Obecnie w przygotowaniu jest ścieżka przyrodnicza, która obejmuje budowanie ścieżek dydaktycznych wokół gospodarstw agroturystycznych we współpracy z lokalnymi rolnikami.

Turystyka wiejska pomaga ludziom docenić naturę, dając możliwość postrzegania środowiska jako całości.

Projekt Väinameri realizowany jest przez dużą sieć partnerów z Estonii i Szwecji (WWF-Szwecja, Centrum Badań Arhipelaag, Rezerwat Przyrody Matsalu, organizacja pozarządowa Läänerannik, Estoński Fundusz na rzecz Przyrody i lokalne stowarzyszenia rzemieślników i rolników). Projekt odniósł sukces w zakresie stworzenia nowych miejsc pracy dla lokalnych społeczności w tradycyjnym rzemiośle oraz w sektorze turystyki. Powstały trzy nowe małe przedsiębiorstwa i kilka spółek, a także trzy różne pakiety ekoturystyczne, w tym obserwowanie ptaków, botanika, lokalne rzemiosło, lokalne potrawy i zakwaterowanie.

Innowacyjność praktyki

Stworzenie nowych miejsc pracy w przemyśle turystycznym dla mieszkańców, powstanie nowych firm turystycznych i pakietów ekoturystyki.

Możliwości transferu doświadczeń

Inne regiony mogą również współpracować w ramach sieci w celu promocji turystyki wiejskiej i tworzenia dzięki temu nowych miejsc pracy lub podmiotów gospodarczych.

Kontakt:

Matsalu Nature Reserve - Kaja Lotman
Penijõe, Lihula

90305 Läänemaa
tel: +372 (0) 47 24 223
E-mail: kaja@matsalu.ee

Silma Nature Reserve - Elle Puurmann
Rumpo, Vormsi
91301 Läänemaa
tel: +372 51 74 811
E-mail: puurmann@hotmail.ee

Island and Coast Research Centre Arhipelaag - Toomas Kokovkin
Vabrikuväljak 1, Kärdla
92411 Hiiumaa
Tel: +372 (0) 46 32133
E-mail: toomas@arhipelaag.ee

Homepage: » www.arhipelaag.ee

Zarządzanie konfliktem: przestrzenny i sezonowy podział na strefy

Zatoka Wismarska, Niemcy

- zarządzanie konfliktem między potrzebą ochrony przyrody a rozwojem turystyki morskiej w obszarze ochrony ptaków w Zatoce Wismarskiej
- korzystanie z zewnętrznego moderatora do komunikacji między różnymi grupami interesów.
- szczegółowy wykaz pomaga zlokalizować konkretne obszary konfliktu
- rozbięcie ze względu na przestrzeń i sezonowość obszarów ochrony przyrody i potrzeb turystycznych redukuje konflikty
- silne zaangażowanie i samoorganizacja grup użytkowników pozwala zapewnić szacunek dla kompromisu pomiędzy ochroną przyrody a potrzebami turystycznymi

Zatoka Wismarska jest obszarem o dużym potencjale dla korzystnego gospodarczo rozwoju turystyki, szczególnie turystyki łodzi sportowych. Taki wzrost będzie jednak następował również w połączeniu z intensywniejszym wykorzystywaniem obszarów wodnych, potrzebą nowej przystani i hoteli, powiększeniem plaż i napływem użytkowników z zewnątrz. Te wydarzenia mogą stać się zarzewiem konfliktu z lokalnymi użytkownikami, którzy chcą *zatrzymać* obszar dla siebie, a zwłaszcza mogą stać w sprzeczności z potrzebami ochrony przyrody Zatoki Wismarskiej, ponieważ jest to bardzo ważny obszar ochrony ptaków służący im jako miejsce odpoczynku i rozrodu.

Plany regionalnego rozwoju gospodarczego szczególnie dla turystyki napotykać coraz częściej problemy z ochroną przyrody i lokalnymi grupami interesów: nieokreślone wymagania turystów dotyczące użytkowania wody i plaży doprowadziły do nieokreślonych wymagań stawianych w celu ochrony przyrody, co z kolei skutkowało negatywnym wpływem na rozwój regionalny.

Wdrożenie

W ramach projektu "Baltcoast" (INTERREG III B Baltic 21 Lighthouse Project) zaangażowano zewnętrzne biuro eksperckie, które przeprowadziło szczegółowe badanie obecnych i przyszłych wymogów ochrony przyrody, popytu na usługi turystyczne (zwłaszcza turystyki żeglarskiej) i celów rozwojowych w Zatoce Wismarskiej.

W wyniku tego badania udało się zidentyfikować trzy różne rodzaje obszarów:

- Obszary, z których można korzystać bez ograniczeń - priorytet dla rozwoju gospodarczego
- Obszary, w których (określona) działalność nie jest już możliwa - priorytet dla ochrony przyrody
- Obszary, w których konieczne są kompromisy - przestrzennie/sezonowo zróżnicowane wykorzystanie

Analiza wykazała, że konflikty są zbyt często przeceniane i że obszary, dla których kompromis trzeba było znaleźć, były w rzeczywistości stosunkowo niewielkie. Także kompromis był możliwy, gdyż rozwiązania często można było zidentyfikować poprzez przestrzenno-sezonowo zróżnicowane zagospodarowania przestrzennego. Również korzystanie z terenów dla celów turystyki koncentruje się w porze letniej, a czas największej ochrony ptaków przypada na zimę. Stało się również jasne, że jakkolwiek wzrost zakłóceń spowodowanych przez nowe potrzeby turystyczne (np. nowa przystań) głównie koncentruje się na obszarach już bardzo uczęszczanych.

Mapa pokazująca możliwe obszary użytkowania i obszary ograniczone w użytkowaniu w Zatoce Wismarskiej została stworzona i omówiona ze wszystkimi grupami interesu w ramach intensywnego procesu komunikacji, zarządzanego przez zewnętrznego moderatora. Akceptacja dla moderatora

(pochodzącego spoza obszaru spornego i finansowanego przez regionalne ministerstwo) może być zwiększona przez równoległe zaangażowanie lokalnego, znanego eksperta z zakresu ochrony ptaków. Na podstawie dwustronnych rozmów grup roboczych z udziałem ekspertów i konsultacji społecznych przeprowadzonych z wszystkimi grupami interesu, zainicjowano współpracę grup użytkowników i można było wypracować kompromis. Wśród zainteresowanych znaleźli się między innymi właściciele jachtów, surferzy, wędkarze, kajakarze, operatorzy przystani, agencje turystyczne, organizacje pozarządowe oraz władze gminy, podmioty regionalne i lokalne zajmujące się turystyką i ochroną przyrody. Warto również zwrócić uwagę na skalę: lokalne grupy interesu reprezentują jedynie własne interesy lokalne. Te nie zawsze pokrywają się z interesem ogółu społeczności lokalnej i regionalnej (np. pod względem potencjału gospodarczego).

Koncepcja przestrzennego i sezonowego zróżnicowania zagospodarowania przestrzennego stała się częścią programu rozwoju przestrzennego landu Meklemburgia - Pomorze Przednie. Zostanie on wykorzystany jako podstawa do podejmowania decyzji dla gmin i władz regionalnych przy sporządzaniu oceny oddziaływania terytorialnego (TIA), ocen oddziaływania na środowisko (OOS) i planów zarządzania obszarami NATURA 2000.

Innowacyjność praktyki

Ochrona przyrody i potrzeby turystyki w Zatoce Wismarskiej są pod wpływem zróżnicowania przestrzennego i sezonowego. Konflikty mogą więc być rozwiązane poprzez przestrzenne i sezonowe zróżnicowanie użytkowania obszaru.

Możliwości transferu doświadczeń

- Adresaci - kto może stosować dobrą praktykę: wszyscy zainteresowani z obszarów nadbrzeżnych
- Ograniczenia i ryzyko stosowania dobrej praktyki: podział na strefy wymaga dużej elastyczności i połączenia z innymi sposobami zarządzania zasobami. Jest to szczególnie ważne, gdy chodzi o zasoby ekologiczne (plany zagospodarowania przestrzennego nie będą robiły wrażenia na rybach lub ptakach). Obszary ograniczonego użytkowania lub działalność człowieka mogą ulec przesunięciu, ograniczeniu lub dostosowaniu.
- Możliwość dalszego rozwoju dobrej praktyki: narzędzie zróżnicowania przestrzennego i sezonowego nie jest ograniczone do obszarów przybrzeżnych; może być stosowany do każdego rodzaju obszarów geograficznych, gdzie występują sprzeczne interesy

Kontakt:

Ministry for Labour, Construction and Regional Development Mecklenburg-Vorpommern

Dr. Jürgen Autsch

Schloßstr. 6-8

19053 Schwerin

Tel.: +49-385-5883841

www.plancoast.eu

Planowanie przestrzenne i zintegrowane podejście do prewencyjnej ochrony przeciwpowodziowej

Nadgraniczny region Odry – Polska, Niemcy, Czechy

Pod wrażeniem katastrofalnej powodzi z 1997 r. w dorzeczu Odry zrodziło się przekonanie, że zniszczeń można uniknąć, jeśli tylko zaangażuje się w działanie wszystkich aktorów z całej powierzchni zlewni i bardziej skupi się na profilaktyce niż środkach łagodzących. Planowanie przestrzenne i programy działań przyczynią się do lepszego przygotowania obiektów i koordynacji działań w tej dziedzinie.

UN / ECE sformułowały w 2000r. zintegrowane podejścia do zrównoważonego zapobiegania powodziom, obejmujące wszystkie aspekty (gospodarka wodna, planowanie przestrzenne, rozwój gospodarczy, ochrona przyrody) współpracy wszystkich decydentów, jak i zainteresowanych stron na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Ze względu na to, iż prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wzrasta, a społeczeństwo stało się bardziej podatne na zagrożenia naturalne, zaproponowano przejście od działań obronnych przed zagrożeniami do zarządzania ryzykiem.

Wdrożenie

Mając na uwadze doświadczenie katastrofalnych powodzi w 1997 r. w regionie transgranicznym Odry już w 1999 roku zainicjowano projekt współpracy OderRegio, aby wdrożyć zintegrowane podejście, do tej pory znane tylko z teorii. Skupiła się na środkach planowania przestrzennego i zapobiegania powodziom oraz łagodzenia ich skutków. W pierwszym etapie do 2001 r. została opracowana „Koncepcja planowania przestrzennego dla zapobiegawczych środków ochrony przeciwpowodziowej w rejonie zlewni Odry” z partnerami z Czech, Niemiec (krajów związkowych Brandenburgii i Saksonii) i Polski. W drugiej fazie tą koncepcję rozwijano w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B i zakończono w 2006 r. wspólnym programem działań. Pola działań dla ochrony przeciwpowodziowej zostały wsparte konkretnymi środkami w podobszarach. Podstawowe informacje dla mieszkańców i decydentów zostały przedstawione na mapach pokazujących zagrożenie powodziowe i priorytetowe obszary tematyczne (dla każdego z nich została oceniona skuteczność środków w zakresie ochrony przeciwpowodziowej). Co najważniejsze jednak, OderRegio przyczynił się do wspólnej identyfikacji dla ochrony przeciwpowodziowej ponad granicami zarówno administracyjnymi, jak i przedmiotowymi, z praktycznymi, szeroko ilustrowanymi wytycznymi (zestawy informacji) i organizowaniem spotkań lokalnych sieci działań.

Innowacyjność praktyki

Bardzo praktyczne wytyczne planowania przestrzennego w zakresie zapobiegania powodziom i łagodzenia ich skutków opracowane we współpracy transgranicznej, w tym tematyczne plany zagospodarowania przestrzennego, współpraca sieciowa miejskich i regionalnych organów, aktywne zestawy informacji.

Możliwości transferu doświadczeń

Nieograniczony w regionach nadgranicznych zagrożonych powodzią

Kontakt:

Dr. Jürgen Neumüller

INFRASTRUKTUR & UMWELT Professor Böhm und Partner

Gregor-Mendel-Straße 9, D 14469 Potsdam

tel (+49/331) 50581-0,
juergen.neumueller@iu-info.de
www.oderregio.org

Zrównoważony rozwój struktury przestrzennej miasta stymulowany przygotowaniem do dużej imprezy sportowej

Wrocław, Polska

Miasto Wrocław stanęło przed wyzwaniem przygotowania całościowej strategii zrównoważonego rozwoju przestrzennego w związku z Mistrzostwami Europy w piłce nożnej EURO 2012. Celem było nie tylko promowanie transportu publicznego i jakości w planowaniu terenów wokół stadionu, ale także poprawa struktury przestrzennej centrum miasta i terenów zielonych ze względu na ich rolę publiczną i ekologiczną.

Organizacja imprez sportowych, handlowych czy kulturalnych o światowym lub kontynentalnym wymiarze stanowi jeden z najsilniejszych stymulatorów rozwoju miast i regionów. Jest to zarazem wielkie wyzwanie dla rozwoju zrównoważonego i dostosowań przestrzeni miasta, na co można się przygotować przez strategiczne planowanie. W jego wyniku powstać powinny trwałe efekty w sferze podstaw gospodarczych oraz jakości życia, a struktury ekologiczne miasta muszą być co najmniej utrzymane.

Wdrożenie

W trakcie przygotowań do Mistrzostw Europy EURO 2012 w Polsce 4 miasta uzyskały możliwość przebudowy swoich struktur przestrzennych. Wrocław sporządził plan, który – jak się wydaje – jest najbardziej spójny i zgodny z zasadami rozwoju zrównoważonego.

Przede wszystkim podjęto szansę kształtowania policentrycznego układu miasta. W zachodniej jego części powstać może nowy ogólnomiejski ośrodek Wrocławia. Położony przy węźle autostradowym i jednej z głównych linii kolejowych regionu, może oddziaływać też na cały region metropolitalny. Podstawą krystalizacji, a zarazem atrakcyjności nowej przestrzeni publicznej, będzie Stadion budowany z myślą o EURO 2012, lecz też dostosowany do innego charakteru imprez masowych np. koncertów. Obecnie główne usługowe centrum Wrocławia znajduje się w obszarze staromiejskim. Koncentracja usług w jednym miejscu o gęstej strukturze zabudowy powoduje komplikacje logistyczne i ekologiczne, a także społeczne. Dzielnice peryferyjne nie są wystarczająco atrakcyjne dla mieszkańców i nie są dogodnie obsłużone.

Strefa Stadionu pozwoli także na efektywniejszą restytucję terenów zielonych i powiązanie ich w system ekologiczno-rekreacyjny zachodniego pasma metropolii wrocławskiej.

Rozwój strefy Stadionu (i następnie innych obiektów usług w tym rejonie) stymulować będzie zmiany w miejskim transporcie zbiorowym (publicznym), przez co poprawie ulegnie dostępność komunikacyjna zachodniej części Wrocławia.

Innowacyjność praktyki

Wzbogacenie struktury urbanistycznej miasta pod wpływem wielkiej imprezy masowej w kontekście udostępnienia wartościowej przestrzeni publicznej o wielkich walorach przyrodniczych

Możliwości transferu doświadczeń

Inspiracja i dobra praktyka dla każdego miasta przygotowującego swoją strategię przestrzenną na potrzeby wielkiego wydarzenia np. o charakterze sportowym

Kontakt:

1. Biuro ds. EURO 2012
Rynek 13, 50-101 Wrocław

tel. + 48 71 777 94; e-mail: beu@um.wroc.pl

2. Biuro Rozwoju Wrocławia
Tomasz Ossowicz.
ul. Świdnicka 53, 50-030 Wrocław,
tel. +4871777- 86-60,
e-mail: brw@um.wroc.pl

Stosowanie transnarodowej perspektywy w lokalnym planowaniu przestrzennym

Riihimäki, prowincja Häme, Finlandia

W lokalnym planowaniu przestrzennym występuje stosowanie transnarodowej perspektywy w lokalnym planowaniu przestrzennym, odniesienie lokalnych inwestycji do kontekstu międzynarodowego. Ponadto:

- zapełnianie luki w spójności większych obszarów rozwoju przestrzennego lokalnymi inwestycjami
- wykorzystywanie transnarodowych funduszy UE dla finansowania lokalnych inwestycji
- silne zaangażowanie grup użytkowników pomaga w zapewnieniu implementacji planu
- sprzyjanie partnerstwu publiczno-prywatnemu

Wszystkie inwestycje mają charakter lokalny. Jednakże, inwestycje mogą oferować wielkie korzyści dla rozwoju większych obszarów (regionów, krajów, regionu pan-europejskiego). Nie jest łatwo zaangażować podmioty prywatne w tego typu myślenie, ponieważ są one zainteresowane jedynie natychmiastowymi zyskami. Projekty ponadnarodowe zwykle koncentrują się na strategiach, planach i programach działania, a nie na konkretnych inwestycjach czy w jaki sposób planować i realizować inwestycje w ramach szerszej koncepcji ponadnarodowego rozwoju.

Wdrożenie

Riihimäki jest małym miasteczkiem będącym zarazem częścią większego obszaru metropolitalnego Helsinek. Jednym z głównych problemów komunikacyjnych w Riihimäki było to, że dworzec kolejowy i autobusowy zlokalizowane były dwa kilometry od siebie. Celem pilotażowego projektu Via Baltica Nordica było zaplanowanie koncepcji Centrum Podróży znajdującego się na terenie aktualnego obszaru dworca kolejowego, zawierającego w sobie terminale autobusowe, ułatwienia w ruchu, parkingi, łatwy dostęp dla pieszych i rowerzystów oraz dostęp do usług komercyjnych.

Miasto Riihimäki było jedynym "oficjalnym" partnerem w tym projekcie pilotażowym. Zbudowano jednak bardzo szerokie partnerstwo nieformalne składające się m.in. z: Fińskiej Administracji Infrastruktury Kolejowej, przewoźników, konsultantów, prywatnych właścicieli gruntów, firmy budowlane i hipermarketów sieciowych.

Konkretnym bezpośrednim wynikiem projektu pilotażowego był plan ogólnego rozwoju i zagospodarowania przestrzennego dla Centrum Podróży Riihimäki oraz dla całego obszaru dworca kolejowego.

Najważniejsze jednak było to, że w wyniku procesu miasto, przewoźnicy, właściciele gruntów i inwestorzy uzgodnili wspólne interesy, i opierając się na planach Centrum Podróży rozpoczęli szczegółowe planowanie i inne przygotowania. Szczegółowe plany zagospodarowania przestrzennego są już gotowe i zatwierdzone. Decyzje o inwestycjach na kwotę ponad 70 mln euro zostały zatwierdzone i prace budowlane rozpoczęto w 2007 roku.

Nowe centrum podróży Riihimäki obejmuje terminale kolejowe i autobusowe, parkingi i wielu usług komercyjnych. Miasto Riihimäki w pojedynkę nie miałoby środków na realizację planów Centrum Podróży. W ramach obecnego rozwiązania, prywatni inwestorzy będą teraz częściowo finansować powstanie terminali autobusowych, parkingów i niezbędnego układu ulic. Celem inwestycji jest stworzenie z Riihimäki jednej z ważniejszych bram i nowego węzła komunikacyjnego dla Via Baltica Nordica Development Zone, oraz przetestowanie modelu realizacji inwestycji na podstawie międzynarodowych badań.

Innowacyjność praktyki

Odniesienie lokalnych inwestycji do transnarodowego kontekstu, zachęcenie prywatnych podmiotów do rozważenia szerszych korzyści zewnętrznych z lokalnych inwestycji.

Możliwości transferu doświadczeń

Nieograniczony, sprawa kluczowego znaczenia, możliwe bariery językowe jako przeszkoda w pełnym transferze

Kontakt:

Matti Lipsanen

Vice Executive Director

tel + 358 (0)3 647 4054

gsm + 358 (0)50 506 0697

Partycypacyjne planowanie: GIS – innowacyjne narzędzie

Prowincja Häme, Finland

Krótką charakterystyka :

- zarządzanie on-line konfliktami pomiędzy różnymi użytkownikami przestrzeni
- wykorzystanie narzędzi IT do komunikacji pomiędzy różnymi grupami interesów
- intensyfikacja udziału społeczeństwa w procesie planowania - budowanie tożsamości regionalnej i umacniania odpowiedzialności społecznej
- silne zaangażowanie grup użytkowników pomaga zapewnić realizację planu

Nowoczesne ustawodawstwo i praktyki dotyczące planowania kładą większy nacisk na otwarty i demokratyczny charakter procesów planowania przestrzennego. Jednocześnie, stosowanie nowych technologii IT umożliwia lepszy i bardziej racjonalny udział społeczności lokalnych i regionalnych w procesie planowania przestrzennego. Kluczową kwestią jest łatwy w obsłudze internetowy interfejs użytkownika dla obywateli i uproszczenie języka planistycznego, aby dokumenty dotyczące planowania były zrozumiałe dla ogółu społeczeństwa.

Wdrożenie

Systemy Informacji Przestrzennej (GIS) i technologie internetowe były wykorzystywane jako skuteczne narzędzie dla partycypacyjnego, otwartego planowania oraz administrowania na szczeblu lokalnym i regionalnym w ramach obszaru Via Baltica Nordica. W ramach projektów pilotażowych GIS i technologie internetowe zostały udostępnione podmiotom regionalnym i lokalnym. Partnerzy wymieniali się w codziennej pracy z GIS w ramach regionalnych i międzynarodowych grup roboczych. Cel zmieniał się co pół roku (np. GIS i administracja publiczna, turystyka, gospodarka przestrzenna, partycypacja obywatelskiej, integracja). Dodatkowo, krok po kroku, opracowano podręcznik GIS, aby zapewnić przegląd systemów Geo-informatycznych, ich ewolucji, wykorzystania i możliwych zastosowań do konkretnych tematów w zarządzaniu interdyscyplinarnymi informacjami.

Rada Regionu Häme przygotowała regionalny plan zagospodarowania przestrzennego. W jednym z projektów pilotażowych rozwinęła prosty w obsłudze internetowy interfejs użytkownika dla obywateli, który umożliwia przekazywanie informacji zwrotnych w trakcie prac planistycznych. Rozwiązanie to jest oparte na zaawansowanej technologii GIS, ale wykorzystuje zwykłe przeglądarki internetowe. Użytkownicy mogą przeglądać plany, powiększać i pomniejszać mapy, wyszukiwać żądane miejsca oraz informacje i pobierać informacje na temat ograniczeń w użytkowania danych gruntów i ich skutków prawnych. Ponadto użytkownicy mogą przekazywać informacje zwrotne do planistów w formie pisemnej za pomocą formularza on-line lub rysując komentarze na mapie. W obu przypadkach wiadomość jest wysyłana drogą elektroniczną bezpośrednio do planistów.

W pełni sprawna wersja www aplikacji została użyta w drugich oficjalnych konsultacjach społecznych regionalnego planu zagospodarowania. Serwis internetowy został wykorzystany aktywnie przez mieszkańców Häme. System naliczył łącznie 1100 wizyt w interaktywnym serwisie www. Z pośród 430 oficjalnych zastrzeżeń 110 zostało przesłanych za pośrednictwem poczty e-mail a 30 za pośrednictwem interaktywnej mapy na stronie www.

Interaktywna strona internetowa oparta na GIS okazała się ważną częścią interaktywnego procesu planowania regionalnego.

Innowacyjność praktyki

Istotą dobrej praktyki jest mobilizacja i ułatwianie udziału społeczeństwa w procesie planowania przez wykorzystanie i promocję nowych technologii GIS.

Możliwości transferu doświadczeń

Nieograniczony, sprawa kluczowego znaczenia zwłaszcza w regionach i gminach E-BSR, możliwe problemy językowe dla pełnego transferu.

Kontakt

Matti Lipsanen Vice Executive Director

tel + 358 (0)3 647 4054

gsm + 358 (0)50 506 0697

Wykorzystanie walorów okolicy przez dzieci

Okręg Vestfold, Norwegia

Rejestrowanie "tras dla dzieci" jest metodą dokumentowania, w jaki sposób dzieci korzystają z lokalnych obszarów w czasie wolnym, rejestrując ich zwyczaje na mapie. Na mapach zaznaczone są elementy takie jak tereny zielone, drogi asfaltowe w regionach centralnych, pozostałe ulice, ścieżki dla pieszych i rowerzystów oraz wiele innych miejsc. Obszary te są wykorzystywane jako place zabaw, miejsca do organizowania aktywności fizycznej oraz miejsca spotkań dla dzieci i młodzieży.

W Norwegii 85% dzieci żyje w zatłoczonych miejscach w coraz bardziej rozrastających się centrach. Silna antropopresja na środowisko stanowi zagrożenie dla nieformalnych miejsc zabaw dla dzieci. Miejsca wykorzystywane przez dzieci do zabaw na wolnym powietrzu muszą być wiadome w procesie planowania, podobnie jak inne elementy informacji geograficznych.

Wdrożenie

Uczestnikami są przede wszystkim dzieci w wieku szkolnym (11-12 lat), nauczyciele tych dzieci i opiekunowie z lokalnych przedszkoli. Metoda ta jest przede wszystkim przeznaczona dla dzieci w wieku od 10 do 12 lat. Zakłada ścisłą współpracę między szkołą, gdzie dzieci są razem w ciągu dnia, a wydziałem planistycznym lub technicznym urzędu miasta, który jest odpowiedzialny za mapy, a gdzie planowanie przestrzenne jest zazwyczaj przeprowadzane. Dzieci przekazują własne doświadczenia w swoim imieniu. Nauczyciele rejestrują wykorzystanie przestrzeni przez szkoły i przedszkola w ciągu dnia.

Innowacyjność praktyki

Proces rejestrowania jest organizowany w formie pracy w zespole i jest oparty na wiedzy dzieci i młodzieży. Taka wiedza jest absolutnie konieczna, aby "zapewnić, że sprawa jest wyjaśniona, tak dokładnie jak to możliwe przed podjęciem administracyjnych decyzji." (Public Administration Act, § 17). Rejestrowane trasy dla dzieci znajdują się w krajowym programie planowania przestrzennego, zwany Arealis. Jest on zatwierdzany przez Norwegian Data Directorate. Decyzję o udziale dziecka w przedsięwzięciu podejmują rodzice.

Możliwości transferu doświadczeń

Metoda jest powszechnie stosowana na wszystkich poziomach - lokalnym, regionalnym i krajowym. Dobra praktyka może być łatwo przeniesiona do dowolnego regionu w obszarze Morza Bałtyckiego. Za pośrednictwem internetowej mapy z Urzędu Kartograficznego w Norwegii dzieci w klasie mogą tworzyć rejestr ich własnego wykorzystania okolicy. Po dniu spędzonym na świeżym powietrzu z obserwacji i badań, wracają do swoich komputerów, pracując indywidualnie i kreśląc elektroniczne mapy. Model Vestfold jest metodą pracy zespołowej w planowaniu, integrowaną ze zwykłym procesem, planowania w gminie. Formularz Norsk to metoda bardziej zindywidualizowana, zaprojektowana tak, aby pasowała do zwykłych procesów nauki w szkole.

Kontakt:

Vestfold County, Norway

Eva Almhjell

Bente Brekke

Gunnar Ridderstrøm

www.miljolare.no

www.norskform.no

www.vfk.no

www.vegvesen.no

Współpraca sieciowa regionów na rzecz turystyki śródlądowej i rozwoju miejskiego

Rejon graniczny województw Pomorskiego i Warmińsko-Mazurskiego, 3 inne region (PL)

Program rozwoju regionalnego dla zrównoważonej turystyki wodnej "Pętla Żuław" jest połączony z trasą śródlądową E 70 (Antwerpia / Berlin - Kaliningrad / Kłajpeda). Jego celem jest zwiększenie popularności międzynarodowej turystyki wodnej i dostępności do transportu wodnego oraz do realizacji kilku projektów rozwoju obszarów miejskich w miastach współpracujących ze sobą w ramach sieci.

Obecnie trasy do żeglugi śródlądowej w rejonie dolnej Wisły i regionu zalewu wiślanego nie spełniają wymogów międzynarodowych (AGN), są również słabo wykorzystywane do transportu towarowego oraz ruchu turystycznego. Głównym ograniczeniem jest stan infrastruktury, zwłaszcza dla celów turystycznych i transportowych. Istnieje również brak integracji dróg wodnych, szlaków do wędrówek pieszych i rowerowych, występuje również niewystarczający poziom informacji na temat warunków i możliwości w zakresie turystyki.

Wdrożenie

Ogólnym celem programu „Pętla Żuław”, mającym na celu dostosowania tras wodnych w delcie rzeki Wisły i regionu zalewu wiślanego dla krajowej i międzynarodowej turystyki wodnej jest ożywienie gospodarcze miast i obszarów wiejskich wzdłuż tras wodnych zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Na obecnym etapie program zakłada zbudowanie 12 nabrzeży i renowację 5 istniejących. Również historyczne mosty zwodzone, a także unikalne śluzy i platformy dla statków są odrestaurowywane. Program jest koordynowany przez 3 regionalne i 16 lokalnych władz wykorzystując system informacyjny rozwoju przestrzennego (będącego częścią aktywnego, nieoficjalnego planowania). Program dla delty Wisły jest częścią większego przedsięwzięcia, mającego na celu rozwój międzynarodowej trasy wodnej E-70. Z trasy E-70 można się łatwo dostać do Gdańska i Kaliningradu - oprócz Berlina najbardziej atrakcyjnych destynacji turystycznych na trasie. Cztery polskie regiony uzgodniły wspólny program w celu przywrócenia pełnej żeglowności drogi wodnej E-70 wzdłuż dolnej części Wisły i Warty dla zwiększenia ich potencjału turystycznego i transportu towarów, jak również do promowania kilku projektów rozwoju miast i miejscowości położonych nad tymi rzekami. Program ma przyczynić się również do promowania unikalnego wielokulturowego (niemieckiego i polskiego) dziedzictwa tychże terenów nadrzecznych.

Innowacyjność praktyki

Program otworzył nową perspektywę społeczną dla zrównoważonego rozwoju delty Wisły, w oparciu o obiekty turystyki wodnej i usług. Ponadto system decyzji i informacji przestrzennej dla koordynacji programu tworzy innowacje metodologiczne w aktywnym, nieoficjalnym, między-gminnym planowaniu przestrzennym.

Możliwości transferu doświadczeń

Wykorzystanie na innych odcinkach tras wodnych dla żeglugi turystycznej Kaliningrad - Berlin - Europa. Możliwość upowszechniania rozwiązań planowania przestrzennego na rzecz zrównoważonego rozwoju na nadrzecznych obszarach wiejskich. Nowe formy zrównoważonej turystyki opartej na lokalnych trasach wodnych.

Kontakt:

Zbigniew Ptak, Kierownik Biura Rozwoju Dróg Wodnych Województwa Pomorskiego, ul. Długi Targ 8/10, 80-828 Gdańsk tel. (058) 32-68-170; e-mail: brdw@woj-pomorskie.pl;

Eko-osady, oddolne inicjatywy zrównoważonego mieszkalnictwa na terenach wiejskich

Południowa i Środkowa Szwecja

Pomysł eko-osady jest wdrażany w Europie od 20 lat. Jako alternatywne podejście w odniesieniu do oficjalnego planowania, pokazuje praktycznie, jak żyć w pełnym wymiarze zgodnie z kryteriami zrównoważonego rozwoju. Choć rzadko te inicjatywy zmieniły życie rdzennej ludności, model eko-osady może być kopiowany w osadach, które już istnieją na obszarach wiejskich.

Obszary wiejskie obecnie często borykają się problemem migracji do miast. Młodsze pokolenia nie są w stanie znaleźć wystarczająco dużo szans do prowadzenia życia w sposób, który mógłby ich satysfakcjonować. Z drugiej strony, niektórzy mieszkańcy miast szukają miejsca do życia bliżej natury i innych ludzi. Ochrona krajobrazu jako części zrównoważonego rozwoju jest kolejną motywacją do rozpoczęcia innowacyjnych projektów w skali lokalnych społeczności. Eko-wioski wykraczają często poza ramy programów restrukturyzacji obszarów wiejskich i są dość idealistyczne.

Wdrożenie

Tuggelite, pierwsza idea alternatywnej społeczności zastosowana jako eko-osada w 1984 roku w okolicach Karlstad (środkowy zachód Szwecji), zainspirowała później wiele stowarzyszeń eko-osad. Założenie osady odbyło się sprawnie ze względu na wiedzę i doświadczenie jakie członkowie eko-osady wnieśli ze sobą. Budowa Solbyn rozpoczęła w 1987 roku w pobliżu Lund. Inicjatywa grupy miejscowych wegetarian, z jej liderem (architekt Krister Wiberg) była planowana początkowo jako obszar mieszkalny, a ostatecznie została wdrożona przez spółdzielnię mieszkaniową. Po kilku latach w 1992 roku, została zbudowana kolejna eko-osada Myrstaken w tym samym regionie (10 km od Malmo). Oprócz społeczno-ekonomicznych aspektów mieszkaniowych, eko-osady wdrażały koncepcje i narzędzia ochrony środowiska, takie jak: odnawialne źródła energii i oszczędność energii, obieg wody i oczyszczania ścieków, ekotoalety, urządzenia oszczędzające energię i wykorzystanie w budowie materiałów przyjaznych dla środowiska. Hagaby w pobliżu Uppsala jest nieco innego typu eko-osadą, przekształconą z już istniejącego osiedla. Najciekawsza jest organizacja przestrzeni. Małe ogródki pozwalają zarówno na trochę prywatności, ale i na odrobinę ekspresji mieszkańcom. Szczególną rolę odgrywa budynek służący celom społeczności z salą przeznaczoną do organizowania spotkań i uroczystości oraz pomieszczenia, w których odbywają się różne warsztaty. Zupełnie nową inicjatywą jest trzeci typ eko-osad - "eko-unit". Jest to bardzo elastyczny i łatwy do aplikowania wzorzec, gdyż jest koncepcją zamiany osiedla/zabudowy o niskiej gęstości (np. w Änggärdet obok miasta Flen) w małą eko-osadę.

Innowacyjność praktyki

Oddolne planowanie i realizacja

Możliwości transferu doświadczeń

Transfer jest możliwy wszędzie tam, gdzie zawija się grupa zorganizowanych i przekonanych do idei osób i/lub deweloperzy są skłonni do podejmowania specjalnych działań w postaci nowych przedsięwzięć lub włączania eko-osady do istniejących osiedli

Kontakt

Per G Berg, Department of Urban and Rural Studies SLU (Swedish Agricultural University) UPPSALA

Baltic University Programme, Uppsala University
info@balticuniv.uu.se, Per.berg@sol.slu.se

For Bråbygden village

Bodil Liedberg Jönsson, Director for Community Planning in Oskarshamn

0046 491-76 47 42

bodil.liedbergjonsson@oskarshamn.se

www.ekoby.org

www.balticuniv.uu.se

System informacji planowania przestrzennego dla koordynacji rozwoju w regionie nadgranicznym

Województwa i Landy położone nad Polsko-Niemiecką granicą: Dolnośląskie, Lubuskie, Zachodniopomorskie, Berlin, Brandenburgia, Meklemburgia-Pomorze Przednie, Saksonia

Wspólny system informacji planowania przestrzennego składa się z bazy danych z informacją geograficzną, wiedzą fachową i warunków planów na różnych poziomach. Wykorzystywany jest przez planistów lub w ramach komputerowego monitorowania i systemu decyzji. Jest on oparty na łatwo dostępnej platformie internetowej.

Niemieckie i polskie regiony znajdują się pod zwiększoną presją rozwoju i szybszej integracji. W codziennym planowaniu mnóstwo sporo czasu marnuje się na poszukiwanie i tłumaczenie oficjalnych dokumentów urzędowych. Istnieją również zakresy informacji planistycznej bardzo ważnej dla koordynacji np. wspólnych (transgranicznych) obszarów ochrony przyrody, jak i miejskiego czy infrastrukturalnego rozwoju. Nowoczesne technologie informatyczne pozwalają przyspieszyć procesy planowania i podniesienie skuteczności decyzji rozwojowych.

Wdrożenie

System Informacji planowania przestrzennego jest rozwijany pod akronimem DP-PLIS dla 3 polskich regionów: zachodniopomorskiego, lubuskiego, dolnośląskiego i ich sąsiadów po stronie niemieckiej - landów (krajów związkowych) Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Brandenburgii/Berlina i Saksonii. Jest on oparty na wspólnej ramie instytucjonalnej i mapach, które przedstawiają wybrane wskaźniki, istotne zarówno dla polskich, jak i niemieckich planistów przestrzennych. Ze względu na różnice w technicznych aspektach planowania przestrzennego i sposobach prezentacji instytucje planowania przestrzennego zgodziły się na wspólne zasady. Wszystkie mapy są przygotowywane w tej samej skali 1:100 000 i 1:2 500 000. Informacje powinny być aktualizowane przez każdego partnera indywidualnie zapewniając w ten sposób długotrwałe stosowanie bazy danych. Z technicznego punktu widzenia system jest wspomagany przez dwa serwery map w Polsce i Niemczech, z łatwym dostępem do centralnej witryny www w języku polskim i niemieckim. System oferuje konkretne wyszukiwanie danych z możliwością wielu opcjonalnych układów danych, dostępność do drukowania map z wybranymi wskaźnikami i z danymi GIS. Ostatnio wykorzystano system we wspólnym badaniu (znane jako DEPERON - Deutsch-Polnischer Entwicklungsraum Oder/Neisse) nad projektami infrastrukturalnymi w fazie rozwoju po obu stronach granicy polsko-niemieckiej i możliwości ich regionalnej koordynacji.

Innowacyjność praktyki

Istotą dobrej praktyki jest szeroka skala w pełni i efektywnie funkcjonującego systemu kompleksowej informacji planowania, wspieranego przez komputerowy system decyzji (w przygotowaniu). Warunkiem jego sukcesu jest długotrwała współpraca polskich i niemieckich planistów i władz regionalnych.

Możliwości transferu doświadczeń

Nieograniczony w każdym regionie transgranicznym; dobra praktyka zyskałaby większą funkcjonalność pod warunkiem, że metodologia zorientowanych przestrzennie i czasowo międzyregionalnych planów działania byłaby dalej rozwijana.

Kontakt:

Jürgen Stahl, coordinator, The Joint Spatial Planning Department (Gemeinsame Landesplanungsabteilung) of Berlin & Brandenburg,
(0049 335) 5603103
juergen.stahl@gl.brandenburg.de
gl.berlin-brandenburg.de,

Regional Office for Spatial Management of Western Pomerania (Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej), Szczecin
Leszek Jastrzębski, coordinator
Tel.: (091) 4324960
biuro@rbgp.pl
www.rbgp.pl
www.dp-plis.eu

Planowanie przestrzenne obszarów morskich: Pilot MSP

Zachodnia część Zatoki Gdańskiej

Krótką charakterystyka:

- Planowanie przestrzeni morskiej
- Testowanie metodologii planowania przestrzennego obszarów morskich
- Weryfikacja puli niezbędnych informacji do przygotowania planów zagospodarowania przestrzeni morskich
- Weryfikacja metod pracy z zainteresowanymi stronami podczas przygotowania planów zagospodarowania przestrzeni morskich

Morskie planowanie przestrzenne jest na razie w fazie rozwoju. Do tej pory w regionie Morza Bałtyckiego jedynie Niemcy zdołały wprowadzić system strategicznych morskich planów na szczeblu krajów związkowych i oddzielnie dla wyłącznej strefy ekonomicznej. W Szwecji kilka gmin zawarło przestrzeń morską w swoich planach lądowych. Dlatego tak ważne jest, aby zbadać metodologię kompleksowego planowania przestrzennego obszarów morskich.

Wdrożenie

Plan obejmuje część morskich wód wewnętrznych Zatoki Gdańskiej. Charakter planu różni się od planów opracowanych dla przestrzeni lądowej. Ze względu na odmienne stosunki własnościowe na morzu, mniejszą liczbę zainteresowanych stron (i wyższy poziom ich instytucjonalizacji) oraz wysoki poziom niewiedzy na temat obecnego stanu przestrzeni morskich, plan ma zarówno charakter quasi-strategiczny i spełnia pewne funkcje, które są zarezerwowane dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na lądzie. Plan jest narzędziem do równoważenia różnych interesów wykorzystania przestrzeni morskich, i łączy narodowym plany z lokalnymi/szczegółowymi planami zagospodarowania (na morzu) oraz planowanie on-shore i off-shore. Z jednej strony jest to plan struktury, jako że diagnozuje warunki przestrzenne dla rozwoju, definiuje elementy kompozycji przestrzennej systemu i ich wzajemne relacje, wskazując na ich pożądaną formę na rozległym obszarze morskim (powierzchnia 2-3 gmin), z drugiej strony jednak, poprzez system dzielenia na strefy, plan ma decydujące znaczenie dla niektórych szczególnych ograniczeń w zakresie wykorzystywania przestrzeni (tak jak czynią to plany zagospodarowania przestrzennego).

Biorąc pod uwagę, że cały obszar jest objęty Dyrektywą Ptasią Natura 2000, a jego znaczna część dyrektywą siedliskową, i że znajduje się w pobliżu aglomeracji miliona mieszkańców oraz obszarów intensywnej turystyki na lądzie (Półwysep Helski), kluczowym wyzwaniem dla autorów planu było określenie problemów oraz wypracowanie rozwiązań do przyjęcia dla wszystkich zainteresowanych stron, które zapewnią zarówno ochronę przyrody i środowiska oraz godny poziom życia społeczności nadmorskich.

W celu przygotowania planu podjęto następujące kroki: inwentaryzacja i identyfikacji obecnych i przyszłych zastosowań morskich, wydzielenie funkcjonalnych podobszarów i sformułowanie ograniczeń i zezwoleń związanych z zastosowań dla tej przestrzeni morskiej.

Innowacyjność praktyki

Istotą dobrej praktyki jest badanie metodologii sporządzania planów zagospodarowania przestrzeni morskich.

Możliwości transferu doświadczeń

- Nieograniczone możliwości transferu, sprawa kluczowego znaczenia szczególnie we wschodnich regionach i gminach Morza Bałtyckiego,

- Adresaci: zainteresowane strony z obszarów przybrzeżnych
- Możliwość dalszego rozwijania dobrej praktyki: przestrzenne i czasowo zorientowane plany działania

Kontakt

Juliusz Gajewski, Instytut Morski w Gdańsku

julgaj@im.gda.pl

Andrzej Cieślak

cieslak@umgdy.gov.pl

www.umgdy.gov.pl

www.plancoast.eu

Obniżona odpłatność za parkowanie w celu promowania samochodów ekologicznych

Sztokholm, Szwecja

Zniesienie opłat parkingowych dla pojazdów ekologicznych i przez to stworzenie środków zachęcających do szerszego stosowania ekologicznie czystych pojazdów w centrach miast.

Badania wykazały, że zmniejszenie opłat za parkowanie może być silnym bodźcem do korzystania z „czystych” pojazdów. Sztokholm ma ścisłe zasady parkowania z wysokimi opłatami parkingowymi w centralnych strefach miasta w godzinach pracy. Mieszkańcy jeżdżący samochodem elektrycznym i żyjący w centralnej części miasta mogą jednak ubiegać się o pozwolenie na bezpłatne parkowanie.

Wdrożenie

Obniżone opłaty parkingowe jako zachęta do użytkowania „czystych” pojazdów, co doprowadzi do:

- Zwiększonego wykorzystania ekopojazdów w centrum miasta
- Redukcji emisji, poziomu hałasu i zużycia energii

Dla zwykłych samochodów zezwolenie kosztuje 6000 SEK (około 600 Eur) rocznie.

Definicja: „czysty” pojazd to pojazd z masą całkowitą poniżej 3500 kg i pod te kategorie podlegają zgodnie z definicją:

- Elektryczne samochody bez względu na rok produkcji.
- Samochody hybrydowe napędzane benzyną/energią elektryczną, produkowane od 2000 roku.

Pojazdy homologowane zgodnie z normami emisji z 2005, takie jak:

- samochody z silnikiem bifuel napędzane w większości cyklu spalania biogazem.
- pojazdy napędzane silnikiem fuelflexible w większości bio-alkoholami (ex E85).

Decyzje, które zostały wypracowane przez Zarząd Dróg i Ruchu i które mają być podjęte przez Radę Miasta to:

- bezpłatny parking dla pojazdów ekologicznych (patrz definicja) dla mieszkańców i firm w Sztokholmie;
- od chwili decyzji do wejścia w życie nowych opłat za parkowanie pojazdów ekologicznych miną trzy miesiące;
- zniesienie opłat założono na okres trzech lat od momentu wdrożenia;
- naklejki "M" (dla szwedzkiego pojazdu przyjaznego środowisku, tzw. "miljöbil") na przedniej szybie pokazuje, że samochód jest uprawniony do bezpłatnego parkingu;
- administracja ruchu drogowego będzie prowadzić akcję informacyjną dla społeczeństwa.

Jednym z celów jest promowanie korzystania z ekologicznie czystych pojazdów i zachęta w postaci bezpłatnego parkowania.

Innowacyjność praktyki

Pojawiły się dyskusje na temat prawnych możliwości wprowadzenia bezpłatnego parkowania dla pojazdów ekologicznych. Gothenburg wprowadził rozwiązanie, w którym wszystkie ekosamochody, niezależnie, czy samochód jest zarejestrowany w gminie, czy nie, mają dostęp do bezpłatnego parkingu na terenie miasta. W Sztokholmie najprawdopodobniej wprowadzony zostanie bezpłatny parking tylko dla pojazdów zarejestrowanych w gminie Sztokholm i dla pojazdów posiadających specjalne pozwolenie na parkowanie.

Możliwości transferu doświadczeń

Rozwiązanie może być podejmowane z sukcesem przez inne miasta. Bezpłatny parking wydaje się być bardzo silnym bodźcem do zakupu ekopojazdu. Kwestia bezpłatnego parkowania doprowadziła do prawnych dywagacji zarówno na szczeblu lokalnym, jak i krajowym. Koncepcja darmowego parkowania dla ekologicznie czystych pojazdów została wdrożona w wielu innych miastach Szwecji. Ten szwedzki case może być przykładem dla innych krajów europejskich, w jaki sposób lokalne inicjatywy mogą doprowadzić do zmiany stanu prawnego.

Kontakt:

Caroline Björk

caroline.bjork@miljo.stockholm.se

Tel.: +46 8 508 35 156

Energia wiatrowa – planowanie wpływu na ptaki

Szczecin, Polska

"Wytyczne w zakresie oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na ptaki" to dokument, który zapewnia, że inwestorzy wybierając lokalizacje dla elektrowni wiatrowych, będą kierowali się też minimalnym wpływem na awifaunę. Dokument ten zawiera kwestie prawne inwestycji farmy wiatrowej w Polsce i stanowi zbiór praktycznych wskazówek, jak wykonać ocenę oddziaływania na awifaunę.

Korzystanie z turbin wiatrowych do produkcji energii wpływa na środowisko zdecydowanie w mniejszym stopniu, niż stosowanie innych źródeł energii.

Badania naukowe dowodzą, że prawidłowo zlokalizowane turbiny wiatrowych nie wpływają znacząco negatywnie na środowisko, w tym na awifaunę. Jednakże trzeba pamiętać, że niewłaściwa lokalizacja turbin wiatrowych może pogorszyć stan środowiska, w tym oddziaływać niekorzystnie na populację ptaków.

Wdrożenie

W marcu 2008 roku Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej wydało dokument zatytułowany "Wytyczne w zakresie oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na ptaki". Dokument jest zbiorem dobrych praktyk w zakresie poszukiwania nowych lokalizacji i monitorowania etapów przed i po inwestycyjnych prowadzonych przez deweloperów i inwestorów zainteresowanych realizacją projektów wiatrowych. Oprócz aktualnego stanu prawnego w zakresie inwestycji w farmy wiatrowe w Polsce, dokument zawiera również procedury oceny wpływu turbiny wiatrowej na awifaunę. Dokument sugeruje 3-stopniowe podejście, w tym:

- screening - z ogólnym celem oceny wrażliwości miejsca pod względem prawdopodobieństwa wystąpienia niekorzystnego wpływu farmy na awifaunę i wykluczenia nieodpowiednich lokalizacji bez konieczności wykonywania monitorowania przedinwestycyjnego,
- monitoring przedinwestycyjny, w celu sformułowania wstępnej, ilościowej oceny projektu wiatrowego pod względem wpływ na populację ptaków,
- monitoring (po zakończeniu budowy) - w celu weryfikacji wstępnej oceny skutków farmy na populację ptaków, w szczególności:
 - a) oceny zmian w intensywności wykorzystania terenu przez ptaki w porównaniu do okresu sprzed inwestycji w odniesieniu do wartości początkowej;
 - b) oszacowanie śmiertelności ptaków spowodowanej kolizjami.

Dokument został przygotowany w języku polskim i angielskim.

Innowacyjność praktyki

Dokument jest zbiorem prostych wskazówek, który może być również wykorzystywany przez pracowników lokalnych instytucji, i który pomoże podjąć bardziej odpowiedzialne i trafne decyzje.

Możliwości transferu doświadczeń

Dobra praktyka może być realizowana w dowolnym kraju europejskim. Sektor energetyki wiatrowej w Europie spodziewa się znacznego wzrostu w najbliższej przyszłości, dlatego powinno stosować się bardziej rozważne podejście do lokalizacji farm wiatrowych. Pod warunkiem dokonania pewnych zmian te wytyczne mogą być również stosowane do elektrowni wiatrowych off-shore.

Kontakt:

Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej
Anna Pośławska

al. Wojska Polskiego 154
71-324 Szczecin, Poland
+48 91 4862530
biuro@psew.pl

Muzeum i Instytut Zoologii – Polska Akademia Nauk
Przemysław Chylarecki
00-679 Warszawa, ul. Wilcza 64
(0-22) 629-32-21,
sekretariat@miiz.waw.pl
www.psew.pl

Plan działań zrównoważonej energetyki w gminach wiejskich

Madona i Lubana, Łotwa

Plany działania dotyczące zrównoważonej energetyki zostały opracowane dla dwóch łotewskich gmin wiejskich tj. Madona i Lubana. Przygotowanie planów uwzględniało zaangażowanie różnych zainteresowanych stron, takich jak przedsiębiorstwa energetyczne, szkoły i władze lokalne, które ostatecznie podpisały dokument końcowy.

W celu osiągnięcia unijnego celu udziału 20% OZE w końcowym zużyciu energii istotne jest, aby zachęcać poszczególne gminy do podjęcia konkretnych działań wspierających. Konieczne jest opracowanie dobrze przemyślanego planu działania, który nie tylko będzie bazował na podstawie rzeczywistych potrzeb i możliwości gminy, ale także proponował działania, które są w zasięgu budżetu gminy i dają konkretne wyniki.

Wdrożenie

W 2008 r. plany działań w energetyce i strategię redukcji emisji CO₂ zostały przygotowane dla dwóch gmin wiejskich na Łotwie: Lubana (populacja 1950 mieszkańców) i Madona (populacja 9125 mieszkańców).

Plany zawierały między innymi obliczenia zużycia energii, określenie głównych konsumentów i propozycje konkretnych działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej oraz zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii.

Istotnym elementem projektu było zaangażowanie różnych zainteresowanych stron, przede wszystkim władz lokalnych, ale również przedsiębiorstw ciepłowniczych, szkół, mieszkańców i przedsiębiorstw zarządzających nieruchomościami we wszystkich etapach przygotowania dokumentów. W celu zwiększenia wpływu i zapewnienia realizacji proponowanych działań dokumenty zostały oficjalnie podpisane przez te podmioty, jednak odpowiedzialność za wdrażanie i monitorowanie wyników planu spoczywa na gminie. W energetycznym planie działań znalazły się takie działania jak: remont sieci ciepłowniczej, renowacja budynków publicznych, ułatwienie inwestowanie w nowe OZE i organizacja szkoleń.

Poniższe wyniki zostały osiągnięte do czerwca 2010 roku:

- Włączenie „zielonych” przepisów dotyczących zamówień publicznych;
- Organizacja szkoleń z „zielonych” zamówień publicznych;
- Częściowy remont sieci ciepłowniczej;
- Studium wykonalności przygotowane dla remontu wewnętrznych systemów oświetlenia;
- Składanie wniosków o renowację budynków publicznych.

Innowacyjność praktyki

Ważnym aspektem było zaangażowanie różnych zainteresowanych stron i przekonanie ich do podpisania dokumentu, dzięki czemu czują się współodpowiedzialne za fazę wdrożenia. Aby nie przeciążać budżetu plany koncentrują się głównie na małych działaniach inwestycyjnych, które przynoszą duże wyniki.

Możliwości transferu doświadczeń

Brak wiarygodnych i dokładnych danych dotyczących zużycia energii był istotną przeszkodą, która została pokonana przez zastosowanie kilku ogólnych założeń.

W teorii energetyczne plany działania mogą być opracowane dla każdej gminy

Kontakt:

Ekonoma Ltd.
Ilze Dzene
Project Manager
Tel. +371 67323212
ilze@ekodoma.lv
innovativethinking.eu

Planowanie osiedla mieszkaniowego we współpracy z biznesem i przyszłymi mieszkańcami

Salo, płd.-zach. Finlandia

Dobra praktyka opisuje proces planowania osiedla mieszkaniowego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju przy współpracy władz miasta z sektorem prywatnym i mieszkańcami.

Od lat 70. XX wieku mówi się o konieczności społecznego udziału w planowaniu przestrzennym. Choć idea ta spotyka się do dziś z krytyką, szczególnie ze strony architektów, proces włączania obywateli w decyzje planistyczne nie budzi już dziś znaczących kontrowersji. Praktyka ta jest częsta m.in. w państwach nordyckich, charakteryzujących się dużym udziałem społeczeństwa w procesach planowania – nie tylko przestrzennego.

Wdrożenie

W 2002 r. gmina Salo rozpoczęła program zrównoważonego społeczeństwa, nazwany "Green Valley" (zielona dolina), którego celem było stworzenie modelu operacyjnego zarządzania środowiskiem, uwzględniającego dziedzictwo kulturowe, bogactwo krajobrazu i wizerunek nowoczesnego regionu z rozwiniętym sektorem usług teleinformatycznych. Na obszar wdrożenia idei "Zielonej Doliny" wybrano nowe osiedle mieszkalne Viitannummi, posiadające rozwiązania z zakresu zrównoważonego środowiskowo i społecznie rozwoju, np. system podwójnej filtracji wody.

W drodze losowania wybrano osiem rodzin, przyszłych mieszkańców Viitannummi, które przystąpiły do dialogu dotyczącego planowania i budowy w fazie początkowej procesu. Rodziny uczestniczyły w spotkaniach prowadzonych przez koordynatora projektu, usprawniających komunikację między nimi, a władzami miasta. Każdy z wybranych mieszkańców otrzymał możliwość wyrażenia swojego zdania na temat budowy, kolorów, kształtu dachów, materiałów do budowy chodników, wyglądu i umiejscowienia ławek na ulicach, itp. W ten sposób stworzono nowe, społeczne podejście do planowania przestrzennego. Władze miasta uzyskały legitymację społeczną dla swoich działań, natomiast przyszli mieszkańcy mieli realny wpływ na decyzje dotyczące najbliższego środowiska, co także wzmocniło ich identyfikację z osiedlem i miastem. Finalnym produktem projektu jest internetowa baza danych, stworzona dla mieszkańców, przedsiębiorców i osób chcących zamieszkać w jednej z jedenastu gmin regionu Salo (www.vihrealaakso.fi).

Innowacyjność praktyki

Wykorzystanie planowania przestrzennego do promocji fizycznego (środowisko naturalne i tereny zabudowane) i społecznego (udział lokalnej społeczności) wymiaru polityki zrównoważonego rozwoju. Na uwagę zasługuje też efektywność dialogu między lokalnymi władzami a obywatelami oraz aktywizacja tych ostatnich.

Możliwości transferu doświadczeń

Praktyka może zostać wykorzystana w każdej gminie lub regionie, pod warunkiem, że idea zdobędzie poparcie polityczne.

Kontakt:

Jarmo Heimo, planista miejski
044 778 5100
jarmo.heimo@salo.fi

Promocja centrów innowacji poprzez metropolitalne planowanie przestrzenne

obszar metropolitalny Helsinek, Finlandia

Wdrażanie strategii zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego Helsinek bazuje m.in. na centrach badawczych i biznesowych; jednocześnie cała struktura miejska, łącznie z usługami i gospodarką mieszkaniową, ma być tworzona z myślą o promowaniu wysokich technologii, inżynierii środowiska, kultury, sztuki i designu.

Jednym z głównych kierunków planowania przestrzennego w Finlandii jest rozwój centrów innowacji, w tym parków technologicznych. Administracja lokalna powinna zapewnić możliwości rozwoju dla centrów innowacyjnych poprzez odpowiednią lokalizację, dobre połączenia transportowe z siecią komunikacji miejskiej, a także synergii z innymi działaniami w zakresie promocji biznesu i innowacji. Zadanie to wymaga kompleksowej strategii zagospodarowania przestrzennego, przygotowanej we współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi; w obszarze metropolitalnym istotna jest rola wszystkich gmin wchodzących w jego skład, a także władz regionalnych.

Wdrożenie

Centra innowacji są szczególnie istotnym elementem rozwoju w regionie metropolitalnym Helsinek, co potwierdza Strategiczny Plan Zagospodarowania Przestrzennego z 2008 r. Plan promuje obszary poza ścisłym centrum miasta jako centra biznesowe z takimi specjalizacjami, jak sztuka, nauka, usługi cyfrowe, finanse. Przewagą wyboru takiej lokalizacji ma być bardzo dobra dostępność transportowo-komunikacyjna (m.in. dzięki nowym liniom metra), elastyczne wymagania operacyjne oraz niższe koszty utrzymania. Wyprowadzenie centrów biznesu i innowacji z rdzenia miasta ma również przyczynić się do równowagi przestrzennej i ekonomicznej.

Przykładem takiego zabiegu są parki innowacyjne w Helsinkach, Vantaa oraz Espoo w ramach Technopolis Group, stworzonej przez firmę Nokia. W 2009 r. firma ta, wraz z organizacją publiczną Tekes (Finnish Funding Agency for Technology and Innovation) oraz miastami obszaru metropolitalnego Helsinek, rozpoczęła prace nad nowym projektem – Nokia Technopolis Innovation Mill, który oferować ma rozwiązania z zakresu środowiska i energetyki, usług lokalizacyjnych i NFC, usług internetowych, bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej. Planowane i stopniowo realizowane są nie tylko centra biznesowe i naukowe, lecz również obszary mieszkalne oraz usługi wyspecjalizowane, np. rozwiązania wysokotechnologiczne w nauce (np. Otaniemi w Espoo), inżynieria środowiska (Eko-Viikki) czy kultura, sztuka i design (Arabiaranta).

Innowacyjność praktyki

Bardzo bliska współpraca miast (władz miejskich), sektora prywatnego, specjalnie powołanych jednostek o różnym statusie.

Możliwości transferu doświadczeń

Dobra praktyka może być zastosowana przez każde miasto, szczególnie dobrze może się jednak sprawdzić na obszarach metropolitalnych.

Kontakt:

Markku LAHTI

Dyrektor Działu Strategicznego Planowania Miejskiego w Helsinkach

Tel. +358 9 310 37060

E-mail: markku.lahti@hel.fi

Koncepcja zielonego, spójnego miasta wspierana przez sieć trolejbusową

Gdynia i inne miasta obszaru metropolitalnego Zatoki Gdańskiej, Polska

Dzięki zaawansowaniu technologicznemu system transportu trolejbusowego spełnia wymogi spójnego, „zielonego” rozwoju miasta. Jako przyjazne środowisku i efektywne, trolejbusy przyczyniają się do szerszego dostępu do transportu publicznego w obszarach metropolitalnych, a także zwiększają ekologiczną świadomość mieszkańców.

Dobra passa dla transportu trolejbusowego zaczęła kończyć się w drugiej połowie XX w. Obecnie wkracza on w nową fazę rozwoju, jako że doceniono jego pozytywny wpływ na środowisko; przyczynia się on do redukcji zanieczyszczeń oraz innych negatywnych konsekwencji transportu samochodowego. Dzięki postępowi technologicznemu transport trolejbusowy zyskał nowe możliwości w tym większy zasięg działania, zaś większa prędkość i bezpieczeństwo pozwoliły na obecność trolejbusów na większej liczbie dłuższych tras, zminimalizowanie potencjalnych przeszkód w ruchu ulicznym i rozszerzenie sieci trakcyjnej.

Wdrożenie

Gdynia rozszerzyła sieć trolejbusową i sukcesywnie podnosi jakość usług transportowych. Projekty „Rozwój przyjaznego środowisku transportu publicznego w Gdyni” (wdrażany w latach 2004-6) oraz „Rozwój przyjaznego środowisku transportu publicznego na obszarze metropolitalnym Trójmiasta”, współfinansowane przez fundusze regionalne Unii Europejskiej, zaskutkowały poszerzeniem sieci trolejbusowej o nowe rejony obszaru metropolitalnego (szczególnie te, które charakteryzują się dużą różnicą wysokości). Eliminację pełnej zależności trolejbusów od trakcji umożliwiły asynchroniczne silniki z dodatkowym źródłem energii – bateriami. Dzięki tej modernizacji trolejbusy mogą dotrzeć do obszarów dotychczas obsługiwanych jedynie przez autobusy, takich jak przedmieścia lub historyczne centrum miasta ze strefą tylko dla pieszych oraz chronionym pejzażem miejskim. Ponadto, nowe trolejbusy są bezpieczniejsze dla pasażerów, wygodniejsze oraz oszczędniej zużywają energię. Planowane jest dalsze rozszerzanie sieci trolejbusowej o Gdańsk i Rumie.

Wszelkie działania związane z rozbudową i usprawnianiem sieci trolejbusowej są zgodne z ideą zrównoważonego („zielonego” i spójnego) rozwoju miasta, sformułowanej w strategicznym planie rozwoju przestrzennego Gdyni.

Innowacyjność praktyki

Trolejbusy wyposażone w dodatkowe źródło energii i wydajny silnik są nie tylko przyjazne środowisku. Dzięki częściowemu oddzieleniu od trakcji mogą one również funkcjonować jak autobusy. Jednocześnie ich utrzymanie jest tańsze i prostsze niż tramwajów, a oprócz wykonywania usług przewozowych, przyczyniają się do edukacji ekologicznej mieszkańców Gdyni. Dzięki temu, trolejbusy mogą stać się kręgosłupem transportowym miasta.

Możliwości transferu doświadczeń

Z powyższej dobrej praktyki skorzystać mogą przede wszystkim miasta średniej wielkości z Europy Środkowo-Wschodniej gdzie funkcjonuje transport trolejbusowy, chcące dokonać zmian prośrodowiskowych. Z kolei na obszarach metropolitalnych trolejbusy mogą być używane w ich centrach lub pełnić funkcję łącznika między przedmieściami bądź mniejszymi miastami obszaru.

Kontakt:

Olgiard Wyszomirski, Miejski Zarząd Komunikacji w Gdyni
ul. Zakręt do Oksywi 10
Gdynia, Polska
tel. +48 58 623 33 12,

Uprawa lasu – przeciwdziałanie szkodom burzowym

gmina Svenljunga, Kalv, Szwecja; Klosterheden/Vestkoven, Kopenhaga, Dania

Szkody spowodowane przez burze w lasach nie muszą być tak dotkliwe, jeżeli szczególną uwagę poświęci się odpowiedniej gospodarce leśnej. Stabilizacja przestrzenna i dobra relacja między stabilnością a jakością może zostać osiągnięta przez stworzenie drzewostanów, odpowiedni dobór gatunków drzew i planowanie działań takich, jak przerzedzanie.

Problem

Wiatr burzowy może spowodować wiele strat finansowych i ekologicznych, a nadchodzące zmiany klimatyczne mogą doprowadzić do większej częstotliwości występowania burz. Stąd konieczne jest wdrożenie systemu zarządzania gospodarką leśną w celu zmniejszenia szkód na obszarach naturalnych. Implementacja mechanizmu antyburzowego do procesów planowania i zarządzania jest możliwa już na etapie wschodzenia lasu. Jednocześnie świadomość, iż ryzyka związane z burzą mogą być opanowane, powinna wzrosnąć.

Wdrożenie

Przewycięzanie powyższych ryzyk może odbywać się np. poprzez zmianę struktury lasu z monokultur w tym samym wieku na mieszanki w różnym wieku, przy zachowaniu młodszych, niższych drzew na wielopiętrowych drzewostanach, bez konkurencji innych młodych drzew i z mocnym światłem oraz wiatrem dzięki otwartemu górnemu piętru. Z tego względu górne piętro powinno być często przerzedzane i prowadzone intensywnie. Jeżeli nie odbywa się naturalna regeneracja, konieczne jest użycie skonteneryzowanych sadzonek trzeciej generacji. Regeneracja drzew iglastych powinna być połączona z ułożeniem pasów stabilizacyjnych; jeżeli długość wewnętrznych brzegów przy grupowej regeneracji jest wysoka, rekomenduje się także stabilizację przestrzenną. Podstawową zasadą stabilizacji przestrzennej jest umiarkowanie – należy wykonywać ją na niewielkich obszarach. Stabilność drzewostanu i jakość drewna zapewniane są przez używanie niezdeformowanych sadzonek, unikanie późnych zagęszczeń oraz używanie pasów stabilizacyjnych.

Innowacyjność praktyki

Skutki dużych burz nie były dotychczas brane pod uwagę przy wyborze metod zalesiania.

Możliwości transferu doświadczeń

Powyższe procedury mogą być wdrożone w każdym lesie podatnym na duże burze.

Kontakt:

Bo Hultgren

Skogsstyrelsen,

S-551 83 Jönköping, Szwecja

E-mail: bo.hultgren@skogsstyrelsen.se

Zwiększanie świadomości w edukacji – zielony pas Frankfurtu

Frankfurt nad Menem, Hesja, Niemcy

Frankfurt nad Menem stworzył Zielony Pas wokół centrum miasta, wyznaczając w ten sposób obszar chroniony krajobrazu naturalnego.

Edukacja dla zrównoważonego rozwoju dobrze sprawdza się na świeżym powietrzu, na terenie przystosowanym do uczenia się i nauczania w praktyce. W dużych miastach, takich jak Frankfurt, brakuje takich miejsc, co utrudnia szkołom i instytucjom edukacyjnym nauczanie o zrównoważonym rozwoju na najwyższym poziomie.

Wdrożenie

W 1991 r. władze Frankfurtu nad Menem objęły ochroną zielony pas, rozciągający się na 80 km² głównego obszaru rekreacyjnego miasta. Jednym z celów tego przedsięwzięcia było dostarczenie mieszkańcom możliwości użytkowania tego obszaru. Departamenty ds. Edukacji i Kobiet oraz Środowiska i Zdrowia, we współpracy z organizacjami pozarządowymi, rozwinęły ten projekt, tworząc obszar edukacji dla dzieci, młodzieży i dorosłych. W ramach projektu „Zielony Pas” zapewnione zostały usługi dla szkół i ośrodków zdrowia; ponadto, organizowane są wydarzenia i imprezy dla rodzin z dziećmi, a także szkolenia dla nauczycieli. Bogaty program imprez w ramach projektu „Odkrywaj, eksploruj, ucz się w Zielonym Pasie” zachęca klasy szkolne, grupy dzieci i rodziny do przejażdżki rowerowej po nowym obszarze. Stary hangar, usytuowany na terenie byłego lotniska amerykańskiego, został miejscem warsztatów z fizyki. Ogrody, parki, sady, wydmy, łąki, strumyki i stawy są bogate we florę i faunę, co umila i ułatwia naukę geografii, historii czy ekologii. Treść zajęć dla dzieci i klas szkolnych jest planowana zgodnie z programem nauczania landu Hesja. Projekt jest koordynowany przez Departament ds. Edukacji i Kobiet, Komisja ds. Parków, miejskie Biuro ds. Edukacji i Środowiska oraz Klub Edukacji Środowiskowej we Frankfurcie.

Innowacyjność praktyki

Projekt „Zielonego Pasa” ma kilka aspektów innowacyjnych. Po pierwsze, warto zwrócić uwagę na intensywną współpracę w obrębie urzędu miasta, a także między nim a organizacjami pozarządowymi i innymi aktorami. Na uwagę zasługuje też ponowne wykorzystanie istniejących terenów (inwestycja brownfield). Ponadto, Zielony Pas jest dostępny i bezpłatny dla wszystkich przez całą dobę. Wykorzystanie go w celach edukacyjnych, zgodnych z programem nauczania landu Hesja, to kolejny element innowacyjny.

Możliwości transferu doświadczeń

Każdy region może skorzystać z części lub całości tej dobrej praktyki, zarówno na małą, jak i dużą skalę.

Kontakt:

Michael Schlecht Verein Umweltlernen
Seehofstraße 41
D-60594 Frankfurt, Niemcy
E-mail: umwelttelfon@stadt-frankfurt.de

Zapobieganie niedoborom wody

północna Jutlandia, Dania; Dolna Saksonia (Niedersachsen), Niemcy

Projektowanie i rozwijanie strategii zapewnienia dostępności świeżej wody jest konieczne w obliczu zmian klimatycznych.

W ostatnich latach, dzięki wielu wysiłkom i przedsięwzięciom, zapotrzebowanie na świeżą wodę zmniejszyło się. Obecnym wyzwaniem jest optymalizacja zużycia zasobów świeżej wody, dalsze zmniejszanie popytu na nią oraz podjęcie krótkoterminowych działań, odpowiadających proaktywnie na brak zasobów świeżej wody o odpowiedniej jakości. Działania te są niezbędne, gdyż niedobór wody i wpływ tego zjawiska na planowanie przestrzenne nie są obecne w dzisiejszej debacie politycznej.

Wdrożenie

Ogólnym celem projektu jest rozwinięcie strategii poprawienia dostępności świeżej wody. Cele szczegółowe obejmowały:

1. pogłębienie wiedzy na temat dostępności źródeł świeżej wody w odniesieniu do zmian klimatycznych;
2. wywarcie wpływu na decydentów i opinię publiczną, by przyjęli oni decyzję o podjęciu środków zapobiegających niedoborom wody;
3. włączenie problemu niedoboru wody w planowanie przestrzenne i politykę zarządzania zasobami wody; długofalowy scenariusz oraz krótkofalowe rozwiązania mają przyczynić się do realizacji tego celu.

Scenariusze długofalowe zostały rozwinięte, by:

1. pogłębić zrozumienie problemu niedoboru wody w relacji do planowania przestrzennego, np. jak niedobór wody wpływa na rolnictwo;
2. zrozumieć istotność dostępności danych i modelowania popytu i podaży w systemie gospodarki wodnej, szczególnie wobec globalnych zmian klimatycznych i dalszego rozwoju regionalnego;
3. pracować z różnymi scenariuszami rozwoju przestrzennego i ich efektami na popyt i podaż świeżej wody, np. zbadanie, jak rozwój polityk UE wobec użytkowania gruntu w rolnictwie może wpłynąć na dostępność świeżej wody;
4. pobudzenie świadomości na temat niedoboru wody i zaangażowania na rzecz działań zapobiegających suszy.

Innowacyjność praktyki

Innowacyjny wymiar praktyki polega na zaawansowanym, konceptualnym planowaniu przestrzennym w warunkach zmian klimatycznych; takie podejście pozwala na adaptację do zmieniających się warunków środowiskowych.

Możliwości transferu doświadczeń

Praktyka może zostać wdrożona w każdym regionie Morza Bałtyckiego, gdzie wymagana jest ochrona zasobów świeżej wody.

Kontakt:

Mirjam Bakker, lider projektu No Regret, Province of Groningen, Department of Rural Areas and Water,
PO Box 610
9700 AP Groningen, Holandia

Centrum handlowe zgodne z ideą zrównoważonego rozwoju

Liljeholmen, dzielnica Sztokholmu, Szwecja

Liljeholmstorget Galleria jest przykładem dobrej praktyki w zakresie zarówno planowania przestrzennego, jak i zrównoważonego rozwoju. W dzielnicy Liljeholmen władze miasta wraz z deweloperem – firmą Citycon Oyj - stworzyły najbardziej przyjazne środowisku centrum handlowe w Europie.

Centra handlowe kojarzone są z zatłoczonymi drogami i zanieczyszczonym powietrzem. Częstą praktyką jest umieszczanie ich poza centrami miast, co dodatkowo powoduje długi czas dojazdu i niską dostępność obiektu, kontrybuując w ten sposób do większego wykluczenia społecznego.

Wdrożenie

Dzielnica Liljeholmen, jako teren poprzemysłowy, cierpiała wskutek odpływu mieszkańców, relatywnie wysokiej stopy bezrobocia oraz niedoboru siły nabywczej. Braki te postanowiono zrekomensować poprzez rewitalizację obszaru, m.in. w postaci inwestycji w obiekt handlowy na terenie brownfield, na bazie kompleksu przemysłowego zbudowanego w latach 70. W rezultacie w październiku 2009 r. otwarto Liljeholmstorget Galleria – centrum handlowo-usługowe o powierzchni 30 tys. m², z 900 miejscami parkingowymi. Dzięki wykorzystaniu istniejącej już konstrukcji tereny zielone w rejonie pozostały nienaruszone. Liljeholmstorget Galleria usytuowana jest w niewielkiej odległości od centrum miasta, a korzystne połączenia komunikacji miejskiej (metro, autobusy, tramwaje) czynią je łatwo dostępnym dla każdego. Jako że zabudowa miasta w lokalizacji centrum była już gęsta, przestrzeń została wykorzystana do maksimum. Miejsca parkingowe znajdują się pod ziemią, natomiast nad centrum zbudowano 75 mieszkań.

W 2010 r. obiekt został uznany za przypadek najbardziej zrównoważonego budownictwa komercyjnego w Europie, za co deweloper – firma Citycon Oyj – został nagrodzony platynowym certyfikatem LEED. W tym samym roku władze Sztokholmu otrzymały nagrodę Szwedzkiego Stowarzyszenia Architektów za przekształcenie miasta w obszar zrównoważonego rozwoju w celu zarówno publicznym, jak i komercyjnym. Zrównoważony charakter inwestycji, oprócz szerokiej dostępności, dobrych połączeń transportowych i wykorzystania terenu brownfield, obejmuje również rozwiązania zastosowane w budynku centrum. Dzięki m.in. specjalnym kranom, toaletom i prysznicom, które zaprojektowane są tak, by zużywały mniej wody, a także dachowi pokrytemu rozchodnikiem. Za sprawą energii wiatrowej, odzysku ciepła oraz efektywnego systemu wentylacji oszczędzana jest również energia (około 19% mniej zużycia). Ponadto, wprowadzono system recyklingu śmieci, a większość materiałów użytych do budowy centrum została wyprodukowana w jego lokalnym otoczeniu.

Innowacyjność praktyki

Liljeholmstorget Galleria jest pierwszym obiektem komercyjnym, w którym wdrożono tak wiele innowacji ekologicznych, dostępnych dla każdego. W ten sposób przyczyniono się do zrównoważonego rozwoju zarówno w aspekcie użytkowania terenu, jak i wydajności energetycznej, "zielonej" energii oraz wykorzystania naturalnych, lokalnych materiałów. Ponadto, wykorzystanie lokalizacji i połączenie jej z systemem transportu publicznego spowodowało, iż ponad 90% odwiedzających przybywa do galerii pieszo lub używa komunikacji miejskiej – nie wzrasta zatem zatłoczenie ulic ani zanieczyszczenie środowiska.

Możliwości transferu doświadczeń

Dobra praktyka może być zastosowana we wszystkich regionach i/lub miastach - pod warunkiem, iż inwestor weźmie pod uwagę konieczność większych (1-2%) inwestycji kapitałowych, niż w przypadku budynków mniej przyjaznych środowisku. Należy jednak pamiętać, że dodatkowy kapitał zwraca się w

formie niższych opłat za eksploatację budynku, a proekologiczny profil może przyciągnąć nowych najemców.

Kontakt:

Helena Lundberg, Dyrektor ds. rozwoju, Citycon Oyj

+46 8 522 80 325

Helena.Lundberg@citycon.se

Zarządzanie programem „Natura 2000” przez dobrowolne umowy

Zatoka Greifswaldzka (Greifswalder Bodden), Niemcy

W rejonie Zatoki Greifswaldzkiej znaleziono sposób rozwiązania długotrwałego konfliktu i nawiązania współpracy między użytkownikami natury i osobami chcącymi ją chronić. Zaczęto podpisywać dobrowolne umowy, regulujące aktywność sportowo-rekreacyjną na obszarach ochrony przyrody. Szeroka kampania informacyjna i aktywne zaangażowanie grup interesu zapewniły przestrzeganie zapisów umów.

Zatoka Greifswaldzka i cieśnina Strelasund to znaczące obszary ochrony przyrody, stanowiące część obszaru Natura 2000. To miejsce lęgu i siedlisko dużej populacji ptaków, m.in. blaszkodziobych, a także destynacja turystyczna, rekreacyjna i sportowa o rosnącym znaczeniu. Potrzeba dalszego przystosowania terenu na potrzeby turystyki i sportu pozostawała w sprzeczności z regulacjami Unii Europejskiej, dotyczącymi ochrony przyrody. Prowadziło to do narastania konfliktów między różnymi grupami interesu.

Wdrożenie

Aby dotrzymać postanowień planu działań w zakresie zrównoważonego rozwoju obszaru, organizacja World Wide Fund Stralsund (WWF) zainicjowała intensywny i długotrwały dialog pomiędzy różnymi grupami interesu (przede wszystkim wspierającymi większe możliwości dla wędkowania, sportów wodnych lub szerszą ochronę przyrody). W oparciu o analizy, oceny i opisy obecnego i przyszłego stanu użytkowania terenu wodnego oraz lądowego, a także analizy potrzeb w zakresie ochrony przyrody, WWF moderowało i towarzyszyło temu dialogowi. Efektem takiego działania była komunikacja i wymiana informacji między uczestnikami, co doprowadziło do podpisania dobrowolnych umów, regulujących aktywność rekreacyjno-sportową na obszarze Zatoki Greifswaldzkiej. Podzielono go na strefy, pozwalające na czasową i przestrzenną separację obszarów tej aktywności i ważnych siedlisk morskich.

Umowy są dobrowolne, ale wiążące dla sygnatariuszy. Zawierają porozumienie ramowe oraz konkretne porozumienia dotyczące czterech poszczególnych subregionów. Podpisali je przedstawiciele lokalnych klubów wędkarskich i klubów sportów wodnych, WWF oraz Ministerstwa Środowiska landu Meklemburgia-Pomorze Przednie. Kluby zobowiązały się do informowania swoich członków o umowach i konieczności ich przestrzegania, a także wyznaczyły osoby za to odpowiedzialne. Ministerstwo zapewniło regularne informowanie i szkolenie tych osób.

Kampanie informacyjne zapewniły dostępność informacji o umowach i ich treści do szerokiego grona odbiorców, w tym turystów. Postawiono tablice znakujące różne strefy, szczególnie w portach, marinach oraz przy siedzibach klubów sportowych i wędkarskich. Pozwolenie na połów ryb jest wydawane wraz z informacją o umowie. WWF opublikował „Atlas Zatoki” („Bodden-Atlas”) oraz prowadzi stronę internetową www.wassersport-im-bodden.de. W obu tych miejscach można zdobyć szczegółowe informacje o strefach i dobrowolnych umowach. W 2006 r. wykazano, iż 86% użytkowników łodzi respektuje postanowienia porozumień.

Innowacyjność praktyki

Przyroda w rejonie Zatoki Greifswaldzkiej jest chroniona dzięki inicjatywie oddolnej; różne sposoby użytkowania obszaru zostały uregulowane za pomocą dobrowolnych umów, przygotowanych wspólnie przez grupy interesu, co zapewnia akceptację postanowień. Takie podejście doprowadziło do nawiązania współpracy – a nie jedynie osiągnięcia kompromisu.

Możliwości transferu doświadczeń

Praktyka może być wdrożona na innych obszarach przybrzeżnych przez organizacje pozarządowe, władze gminne, kluby sportowe, itp. Ryzyko porażki w jej realizacji zasadza się na dużej ilości czasu, jaką konsumuje debata między grupami interesu, podejmowanie decyzji przez każdą ze stron oraz przygotowanie umów, których treść będzie satysfakcjonująca dla wszystkich. Ponadto zdarzają się przypadki, gdy treść porozumienia jest kwestionowana w momencie, gdy jedna ze stron przestanie w nim uczestniczyć. Z drugiej strony, dobrowolne umowy mogą stać się również narzędziem rozwiązywania konfliktu w każdym regionie (nie tylko przybrzeżnym).

Kontakt:

Jochen Lamp

WWF-Projektbüro Ostsee

Knieperwall 1

18439 Stralsund, Niemcy

Tel.: +49-03831-280701

Edukacja szkolna – Równy dostęp do budynków

Hønefoss, Norway

Projektowanie uniwersalne jest ogólnym pojęciem projektowania produktów, budynków i przestrzeni, które są dostosowane w taki sposób aby każdy człowiek, zarówno dziecko jak i osoba starsza czy osoby z różnym stopniem niepełnosprawności były w stanie z nich korzystać w równym stopniu.

W niniejszym projekcie dzieci ze wszystkich szkół z obszaru badanego zostały zaproszone do wykorzystania swojej szkoły jako miejsca, w którym można poszukiwać uniwersalnego shaping.

Różne grupy cechują się różnymi potrzebami, które powinny być uwzględnione w planowaniu przestrzeni i projektowaniu budynków. Osoby niepełnosprawne, w tym osoby niewidome, niesłyszące, poruszające się na wózkach inwalidzkich, osoby chorujące na astmę oraz opiekunowie małych dzieci (z wózkami dziecięcymi) to grupy, które potrzebują różnych udogodnień i rozwiązań in universal shaping.

Równy dostęp dla wszystkich może zapewnić odpowiednie planowanie, dobry projekt budynku (instalacji itp.) oraz jego lokalizacja.

Wdrożenie

W opisywanym projekcie, zaangażowano dzieci do poznawania dobrze im znanego miejsca z punktu widzenia osób o szczególnych potrzebach: badacze przyglądali się głównemu wejściu, głównej klatki schodowej, sali lekcyjnej oraz przestrzeni otaczającej szkołę. Uczestnicy mieli za zadanie sprawdzić w tych miejscach parametry szerokości, barierę wejścia oraz poziomy progów. Sprawdzano także ile siły potrzeba do otwarcia drzwi, szerokość poręcz i materiały w jakich wykończono budynek pod kątem poślizgnięcia.

Zadanie odbywało się w oparciu do ankietę dostępną na stronie projektu: www.miljolare.no co umożliwiło prezentację wyników on-line, porównywanie wyników i sprawdzenie wyników badań dzieci z innych szkół uczestniczących w projekcie.

Innowacyjność praktyki

W tym projekcie dzieci miały okazję aktywnie włączyć się w kształtowanie ich szkolnego otoczenia. Projekt swoją realizacją przyczynił się do wzrostu świadomości odnośnie dostępu i mobilności oraz barier, które mogą utrudniać poruszanie się w szkole osobom z fizycznymi ograniczeniami. Jednocześnie dzieci miały okazję współpracować z organizacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

Możliwości transferu doświadczeń

Wszystkie szkoły i miejscowości, jak również organizacje, które działają na rzecz osób niepełnosprawnych w każdym regionie mogą adaptować ideę projektu

Kontakt:

Hønefoss skole
Hønengate 9
3513 Hønefoss, Norway
+47 32 12 12 57
www.miljolare.no

Popioły z elektrowni jako nawóz dla lasu energetycznego (obieg zamknięty)

Enköping, Szwecja

Substancje odżywcze znajdujące się w odpadach naturalnych jak również w popiołach pochodzących z pracy elektrowni mogą być wykorzystywane do nawożenia lasów energetycznych (zalesionych przez wierzby energetyczne - Salix). Tak pozyskane plony są sprzedawane do lokalnej elektrowni. Dzięki tej praktyce, odnotowano wzrost drzewostanu lasów energetycznych, natomiast dzięki absorpcji metali ciężkich przez wierzby energetyczne ziemia staje się bardziej żyzna.

Energia z biomasy ma wielki potencjał w zapewnianiu w dużym stopniu zapotrzebowania w energię ciepłą budynków. Przy odpowiednim zastosowaniu, bioenergia ma niewielki wpływ na klimat oraz niską emisję substancji szkodliwych takich jak siarka. Wielkie ilości popiołów są wytwarzane w wyniku spalania. Aby podtrzymać i zwiększyć produkcję, rośliny energetyczne również muszą być nawożone. Cykl zamknięty powstaje, gdy popioły trafiają na pola.

Wdrożenie

ENA Energi AB zapewnia energię ciepłą miastu Enköping, zamieszkałym przez 20tys. mieszkańców. Większa część ciepła oraz znacząca ilość energii elektrycznej jest produkowana w jednostce kogeneracyjnej. Od 1999 roku ENA Energi AB, samorząd Enköping oraz lokalni rolnicy współpracują (wspólnie z innymi aktorami) przy rozsypaniu popiołów z elektrowni na okolicznych polach w celu nawożenia plantacji wierzby energetycznej. Popiół jest wymieszany z osadem z oczyszczalni ścieków. Pola są zaklasyfikowane jako ziemia uprawna co powoduje objęcie ich restrykcyjnymi limitami dla występowania metali ciężkich i innych zanieczyszczeń. Z tego powodu jakość ziemi oraz popiołów jest poddana analizie. Wierzba energetyczna oczyszcza ziemię poprzez absorpcję zanieczyszczeń. Dzięki temu, poziom metali ciężkich jest dziesięciokrotnie niższy niż w popiele i ściekach.

W wyniku współpracy ENA Energi AB i samorządu Enköping z lokalnymi gospodarstwami uprawiającymi wierzby energetyczne, z budżetu miasta finansowane są urządzenia potrzebne rolnikom do oczyszczania ścieków w celu użycia jako kompostu. Z drugiej strony ENA Energi zobowiązała się do zakupu paliwa powstałego w kooperujących gospodarstwach.

Wszyscy uczestnicy partnerstwa korzystają z tej działalności. Samorząd odnalazł korzystny ekonomicznie sposób oczyszczania ścieków komunalnych, oraz zyskano dodatkowe źródło nawozu. Rolnicy dostrzegli znaczący wzrost zbiorów, i doszło do wzrostu różnorodności biologicznej.

Innowacyjność praktyki

Dzięki realizacji projektu osiągnięto następujące produkty:

- paliwo pozyskiwane z uprawy lasów energetycznych w okolicy elektrowni.
- osiągnięto zamknięty cykl dzięki wykorzystywaniu popiołu z elektrowni na uprawach lasów energetycznych
- przetwarzanie ścieków w ekonomiczny sposób dzięki wierzdom energetycznym oraz jako nawóz dla upraw
- partnerstwo firmy energetycznej, lokalnych rolników, samorządu miejskiego i innych zapewniło wspólną korzyść dla wszystkich.

Możliwości transferu doświadczeń

Najczęściej systemy energetyczne muszą być dostosowane do warunków lokalnych, opisany przykład jest łatwo adaptowalny w innych warunkach. Energia odnawialna staje się ważną kwestią dla regionów, ze względu na wyzwania zmniejszenia zasobów paliw kopalnych i globalnego ocieplenia. Uprawy roślin energetycznych, takich jak wierzba Salix, sprawdziły się zarówno na trudnych ziemiach regionu Enköping, jak i innych miejscach Regionu Morza Bałtyckiego.

Wykorzystanie popiołów z elektrowni bezpośrednio na polach, jak również osadów przefiltrowanych z lokalnych ścieków, jest metodą efektywną do recyklingu odpadów i nawożenia upraw. Jednakże, istotne jest monitorowanie jakości popiołów oraz nawozów jak również ziem, tak aby zapobiec akumulacji zanieczyszczeń na polach uprawnych.

Istotą warunkującą sukces przedsięwzięcia jest trwała i efektywna współpraca między partnerami.

Kontakt:

Ena Energy AB Reception desk

Phone: +46171-62 54 10

info@ena.se

Naturalna ochrona w lasach iglastych

Kolovesi, Vaaluvirta, Pyttyselkä, Finlandia

Celem tej dobrej praktyki jest przyspieszenie regeneracji dawnych lasów prywatnych do stanu naturalnego, poprzez ochronę środowiska leśnego i zagrożonych gatunków.

Naturalne lasy iglaste traktowane są priorytetowo według Dyrektywy Środowiskowej UE ze względu na ich małą ilość. Większość z nich została jednakże przekształcona lub zastąpiona lasami prywatnymi. W rezultacie otulina zmalała, jej struktura i funkcja uległa zmianie. Lasy naturalne charakteryzują się różnorodnością wiekową drzew, obfitością zbutwiałych drzew i ledwie widocznym światłem dziennym, co zapewnia idealny mikroklimat dla rozwoju wielu gatunków.

Wdrożenie

W przypadku dojrzałych lasów, bioróżnorodność zapewnia się poprzez stałe dostarczanie zbutwiałych drzew m.in. poprzez wyręb, usuwanie kory prowadzące do obumarcia drzewa i kontrolowane spalanie co zapewni większą różnorodność wiekową drzew po tym jak nowy drzewostan ma szansę wyrosnąć na oczyszczonej powierzchni.

W przypadku młodych lasów, podobnie trzeba zadbać o dostęp światła m.in. poprzez wycinkę większej kępy drzew liściastych. Z tego samego powodu świerki i jarzębiny powinny być usunięte z lasów liściastych.

Zwiększenie nawodnienia na terenach podmokłych zostanie osiągnięte poprzez spiętrzenie i konserwację rowów melioracyjnych. Natomiast nie używane już trasy do wyrębu, powinny zostać zalesione. Na potrzeby monitoringu, warto proces udokumentować fotograficznie przed rozpoczęciem prac i po ich zakończeniu.

Innowacyjność praktyki

Zastosowanie technik odnowy ekologicznej na większą skalę.

Możliwości transferu doświadczeń

Rozwiązania mogą być adaptowalne w każdym lesie iglastym.

Kontakt:

Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut

Jorma Koivurinne

PL 94, 01301 Vantaa, Finland Suomi

+358 205 64550

jorma.koivurinne@metsa.fi

www.metsa.fi

Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych

191 nadleśnictw nizinnych Polski

Sezonowe wahania klimatyczne takie jak obfite wiosenne opady oraz letnie susze, doprowadziły do nadmiernego wysuszenia leśnych ekosystemów. W odpowiedzi na potrzeby zarządzania gospodarką wodną, Polskie Lasy Państwowe od połowy lat 90-tych ubiegłego wieku podejmują działania w ramach projektów małej retencji.

W 2006 roku podjęto decyzję o połączeniu indywidualnych inicjatyw poszczególnych Nadleśnictw w ramach jednego spójnego projektu. Projekt pt. „Zwiększenie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach lasów nizinnych” był pierwszym wdrażanym na taką skalę, łącząc działania retencyjne w lasach nizinnych wraz z ochroną przed wysuszeniem wód gruntowych.

Wdrożenie

Dobrze ukierunkowane rozwiązania retencyjne mogą znacząco poprawić istniejące warunki hydrologiczne. Głównym celem jest wypromowanie przyjaznych środowisku metod retencji wody na obszarach leśnych. W ramach jego zadań każde nadleśnictwo realizuje swoje zadania zatwierdzone wcześniej przez ekspertów.

Poprzez zwiększenie wilgotności w środowisku leśnym ochroną objęte zostały torfowiska. Takie działanie zapobiega uwalnianiu dwutlenku węgla do atmosfery i stąd neutralizuje przyczyny lokalnych zmian klimatycznych. Dzięki zwiększeniu potencjału przyjęcia wody przez las, stworzony zostaje bufor, który powoduje spłaszczenie fali powodziowej.

Główne cele projektu: przeciwdziałanie negatywnym zmianom w warunkach hydrologicznych w lasach nizinnych; zapobieganie wysuszeniu i powodziom; odnawianie mokradeł.

Innowacyjność praktyki

W wyniku działań projektu odbudowano systemy nawadniające oraz przebudowano systemy melioracji, zbudowano oraz odbudowano obiekty retencjonowania wody, poprawiono przepustowość i pojemność systemu melioracyjnego, odnowiono torfowiska i tereny podmokłe. Realizacji projektu towarzyszyło powstawanie infrastruktury takiej jak: śluzy, groble, kanały, wały przeciwpowodziowe i zbiorniki retencyjne.

Możliwości transferu doświadczeń

Działania projektu są adaptowalne w podobnych warunkach związanych z małą retencją w lasach.

Kontakt:

Michał Palmąka

Ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 3,

02-362 Warszawa

Tel: 22 318 70 84

michal.palmaka@ckps.pl

Dolina Rospudy – ochrona przyrody i rozwiązywanie problemów z nią związanych

Województwo podlaskie, Polska

Konflikt dotyczący Doliny pojawił się w momencie rozpoczęcia budowy obwodnicy Augustowa (będącej częścią trasy Via Baltica). Po podpisaniu przez wojewodę zgody na budowę trasy przecinającej dolinowe torfowisko, środowisko polityków i aktywistów silnie oprotowały plany tej ingerencji. W rezultacie w 2009 roku zaniechano budowy drogi szybkiego ruchu naruszającej ekosystem Doliny Rospudy i zaprojektowano nową trasę obwodnicy.

Dolina Rospudy zlokalizowana w północno – wschodniej Polsce, stanowi jedno z najcenniejszych mokradeł nienoszących śladów działalności człowieka. W 2006 roku zaplanowano trasę obwodnicy położonego opodal miasta Augustowa, która wg projektu miała przecinać tereny chronione doliny. Co więcej, decyzja o wyborze trasy nie uwzględniała alternatywnych projektów przygotowanych m.in. podczas konsultacji społecznych. Projekt ostatecznie został zmieniony po ogólnopolskiej kampanii negującej szkodliwe dla Rospudy rozwiązanie.

Wdrożenie

Protesty spowodowały, że polskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oraz Komisja Europejska podważyły legalność kontrowersyjnego projektu. Wyrazem tego było postępowanie rozpoczęte w grudniu 2006 roku w sprawie naruszenia prawa przez polski rząd.

Należy przy tym wspomnieć, że szacunkowy koszt projektu autorstwa niezależnego inżyniera, w wariantcie który omija Dolinę Rospudy, wynosił o 17 milionów euro mniej niż projekt wybrany przez inwestora.

Tymczasem konflikt narastał i w lutym 2007 roku ekologowie przenieśli swój protest bezpośrednio na miejsce budowy trasy. Blokując rozwój budowy, argumentowali swoje racje naruszeniem Dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu. Dyrektywa nakłada odpowiedzialność za szkody wyrządzone nie tylko na inwestorach i władzach lokalnych, ale również na wykonawcach i firmach które bezpośrednio realizują projekt.

Gazeta Wyborcza włączyła się w protest, prowadząc internetową petycję apelującą do Prezydenta Lecha Kaczyńskiego o przestrzeganie prawa, ochronę Dolinę Rospudy i zmianę trasy obwodnicy Augustowa. W rezultacie udało się zebrać pod petycją ponad 140 tys. podpisów.

Ostatecznie w 2009 został opublikowany projekt Rozporządzenia Rady Ministrów zmieniający rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych, który zakłada utworzenie nowej obwodnicy Augustowa przez Raczki z ominięciem obszarów chronionych Natura 2000. Następnie Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Białymstoku wydała decyzję środowiskową o augustowskiej obwodnicy, która jest podstawą do ubiegania się o zezwolenie na jej realizację. Był to finał długiego konfliktu m.in. z Komisją Europejską.

Innowacyjność praktyki

Opisane doświadczenie związane z budową obwodnicy Augustowa, może służyć jako przykład dla regionalnych i lokalnych władz, polityków, wykonawców i inwestorów, którzy uczestniczą w procesie decyzyjnym ważnych inwestycji w obszarze objętym szczególną ochroną.

Możliwości transferu doświadczeń

Zarówno władze jak i inwestorzy oraz wykonawcy mogą posługiwać się wyżej opisanym przykładem. Istotą problemu było osiągnięcie porozumienia pomiędzy lokalną społecznością, aktywistami organizacji ekologicznych a samorządem.

Kontakt:

Anna Iwacewicz - Orłowska

Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku

www.viabalticainfo.org

www.greenpeace.org

www.siskom.waw.pl

www.viabalticainfo.org

Ochrona lasu – kontrolowane pożary lasów

Prowincja Häme, las państwowy Evo, Finlandia

Kontrolowany pożar lasu jest celowym działaniem w wyznaczonym miejscu, a jego główną przesłanką jest kontrola rozprzestrzeniania się niepożądanego rośliności, w tym chorych roślin, przygotowanie ziemi pod uprawę, ograniczenie ryzyka samoistnych pożarów, wzmocnienie środowiska naturalnego i rozmnażania roślin (pod względem jakościowym, jak i ilościowym), oczyszczenie z odpadów, przywrócenie i utrzymanie terenów ekologicznych.

Opisywana praktyka jest wolontarystycznym działaniem właścicieli lasów i jest subsydiowana ze środków publicznych.

Ostrożne zastosowanie kontrolowanego podpalenia sprzyja utrzymywaniu i odnowie ważnych funkcji i struktury ekosystemu. Jest to też efektywna kosztowo metoda, która pozwala osiągać różne cele. Z jednej strony, spalenie pozostałości z wyrębów i szczątków roślinności wspomaga regenerację niektórych gatunków i zabezpiecza biologiczną różnorodność. Z drugiej strony, ziemia jest wzbogacona o nawóz i korzystną temperaturę, natomiast poziom kwasowości gleby jest obniżony, warstwa próchnicy jest cieńsza i sprzyja wzrostowi młodych drzew.

Wdrożenie

Pierwszym krokiem jest zaplanowanie pożaru i opracowanie planu awaryjnego. Następnie niektóre wybrane drzewa są odizolowywane w pojedyncze lub większe grupy, odseparowane w równej odległości od wyrębu.

Ogień będzie oddzielony od sąsiedztwa szerokim na dwa metry wykopem, który odkryje mineralną warstwę ziemi. Wąż napełniony wodą powinien znajdować się w okalającym obszarze pożaru wykopie i składać się z różnych odcinków tak, aby możliwe było szybkie uzupełnianie wody w miarę rozprzestrzeniania się płomieni. Krawędzie wyznaczonego miejsca powinny być podlane wodą przed wywołaniem pożaru.

Jeśli warunki pogodowe na to pozwolą, ogień będzie rozpalony pod stałym nadzorem strażaków. Poprzez obserwację kolorowej wstążki, kontroluje się kierunek wiatru oraz jego prędkość. Kontrola wiatru jest niezwykle istotna ze względu na kierunek padania iskier i unoszenia się dymu.

W Finlandii stosuje się tradycyjną metodę o nazwie „podkowa”. Ogień jest podpalany z krawędzi, która położona jest zgodnie z kierunkiem wiatru. W ten sposób ogień obejmuje równoległe obie strony znajdujące się pod wiatr i rozkłada się w planie podkowy. Kiedy większość terenu ulega spalaniu, ognisko zlokalizowane jest pod wiatr co powoduje jego zassanie w centrum obszaru i wzmacnia ogień.

Odpowiednim tempem palenia jest około godzina na hektar, przy czym większa dynamika jest dozwolona wyłącznie w obecności doświadczonej i przeszkolonej grupy osób.

Praktyka ta stosowana jest w całej Finlandii, jednak szczególnie skoncentrowana jest tylko w niektórych regionach, takim jak prowincja Häme.

Innowacyjność praktyki

W ostatnich dekadach użycie ognia jako narzędzia w zarządzaniu gospodarką leśną, zostało marginalizowane lub zupełnie wyeliminowane z planowania leśnego. Nie mniej, wykorzystanie ognia w połączeniu z nową wiedzą i technikami może okazać się bardzo użyteczne.

Możliwości transferu doświadczeń

Pożar lasu jest naturalnym procesem we wszystkich rodzajach lasów. Stąd, kontrolowany pożar lasu może być zastosowany w każdym regionie, w którym pożądanym jest korzystanie z naturalnych metod leśnictwa a w szczególności w lasach suchych i jałowych.

Kontakt:

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

Lauri Saaristo

Soidinkuja 4, 00700 Helsinki, Finland

Lauri.Saaristo@tapio.fi

HAMK University of Applied Sciences

Henrik Lindberg

henrik.lindberg@hamk.fi

Koncepcja zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich ILEK

Północne Niemcy

ILEK jest stosowanym od 2006 roku instrumentem służącym zintegrowanemu planowaniu rozwoju niemieckich obszarów wiejskich. Przedstawia cele i propozycje rozwoju lokalnego w sposób zharmonizowany, łącząc ekonomię, ekologię i społeczne aspekty życia. ILEK oferuje spójne ramy dla projektów terytorialnego programu spójności obszarów wiejskich tworzonych w danym regionie. Z pomocą ILEK projekty mają większe szanse na otrzymanie środków finansowych z krajowych i europejskich programów.

Obszary wiejskie zasługują na zmiany strukturalne i rozwój. Inicjatywa LEADER (i podobne operacje wspierane ze środków UE) oferowane dla tych obszarów nie są wszędzie stosowane i / lub są identyfikowane potrzeby innych zachęt w ramach krajowych lub regionalnych systemów wsparcia. Także większa uwaga powinna skupiać się na rzeczywistym charakterze sustensywności i spójności terytorialnej.

Wdrożenie

Zgodnie z niemieckim ustawodawstwem krajowym finansowanie oferowane jest dla samorządów, które wspólnie przygotowują zintegrowane koncepcje rozwoju obszarów wiejskich. Jest to rodzaj przestrzennej strategii i programu opartego na wnikliwej analizie regionalnych aktywów, z udziałem społeczności lokalnych, przedsiębiorców i innych zainteresowanych stron w celu znalezienia konkretnych wspólnych działań wobec konkretnych działek, opuszczonych domów etc. Przykład z regionu Warnow w Meklemburgii Pomorza Przednim, jest bardzo interesujący ze względu na wielorakie aspekty i zagadnienia planowania, w tym zasobów naturalnych i rzeki jako znakomitego przykładu dla rozwoju. Jednak dobre przykłady takich ILEK-ów można znaleźć na obszarze całego kraju. Podobnie jak w LEADER, pomysły na rozwój są generowane w procesie oddolnym przez lokalne grupy robocze powstałe z wspólnych obszarów tematycznych i tworzących wspólny program.

Innowacyjność

Przykład z Meklemburgii i podobny do niego z Lueneburger Heide jest innowacyjny ze względu na profesjonalne podejście do naturalnego potencjału i wyjątkowych walorów ekologicznych krajobrazu i umiejscowienia ILEK jako elementu w systemowym zarządzaniu regionalnym.

Transfer

Niograniczony dla terenów wiejskich.

Kontakt:

Amt Krakow am See
18292 Krakow am See, Markt 2
Telefon: 038457/304-0
info@krakow-am-see.de www.krakow-am-see.de

Dr. Dietmar Mehl

biota – Institut für ökologische Forschung und Planung GmbH
18246 Bützow, Nebelring 15 Telefon: 038461/9167-0
postmaster@institut-biota.de www.institut-biota.de